

TEZĂUR LITURGIC
5 DECEMBRIE

VIATA
SF. CUVIOS
SAVA
CEL SFINTIT

ATENA, 2020

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΦΟΡΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΣΑΒΒΑ ΤΟΥ ΗΓΙΑΣΜΕΝΟΥ

1. Βίος τοῦ Ὁσίου Σάββα τοῦ Ἁγιασμένου
2. Λαύρα τοῦ Ἁγίου Σάββα ἐν Ἱεροσολύμοις
3. Ὁσιος Σάββας (ἐγκυκλοπαιδικὸ λῆμμα)
4. Ἐκ τοῦ Συναξαρίου τοῦ Μηναιίου
5. Ἐκ τοῦ Συναξαριστοῦ τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου
6. Ἐκ τοῦ Συναξαριστοῦ τῆς Ἰνδίκτου
7. Ἱστορία τῆς Ἱερᾶς Λαύρας Σάββα τοῦ Ἁγιασμένου
8. Brief History of the Holy Laura of St. Sabbas the Sanctified

Βίος τοῦ Ὁσίου Σάββα

1. Παιδικὴ ἡλικία τοῦ Ἁγίου Σάββα καὶ ἀποταγὴ τοῦ κόσμου· ἀσκητικοὶ ἀγῶνες εἰς τὴν Μονὴν τῶν Φλαβιανῶν (439-456)

Ὁ Ἅγιος Σάββας ὁ ἡγιασμένος ἐγεννήθη τὸ ἔτος 439 ἀπὸ εὐσεβεῖς καὶ πλουσίους γονεῖς εἰς τὴν πόλιν

Μουταλάσκη τῆς Καππαδοκίας. Ὁ πατήρ του, στρατιωτικὸς εἰς τὸ ἐπάγγελμα, ἠναγκάσθη νὰ μεταβῆ μετὰ τῆς συζύγου του Σοφίας, εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν διὰ ὑπηρεσιακοὺς λόγους, ἀναθέτοντας τὴν ἀνατροφὴν τοῦ μικροῦ Σάββα ὁ ὁποῖος ἦταν μόλις πέντε ἐτῶν εἰς τὸν συγγενῆ του Ἑρμῖα. Μετὰ ἀπὸ λίγο χρονικὸ διάστημα, δυσареοσηθεῖς ὁ Σάββας ἀπὸ τὴν συμπεριφορὰν τῆς συζύγου τοῦ θείου του καὶ ἀπὸ τὴν ἐπακολουθήσαν διαμάχην μεταξὺ τῶν θείων του, Ἑρμίου καὶ Γρηγορίου, διὰ τὴν ἀνατροφὴν του καὶ τὴν διαχείρισιν τῆς περιουσίας τῶν γονέων του, περιφρόνησε τὸν κόσμον καὶ εἰς ἡλικίαν ὀκτὼ ἐτῶν ἐνετάγη εἰς μοναστήριον ποὺ ἔφερε τὸ ὄνομα Φλαβιαναί. Ἐκεῖ ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐκμάθησιν τοῦ ψαλτηρίου καὶ τῶν μοναχικῶν ὑποχρεώσεων καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν ἀσκησιν τῶν θεοειδῶν ἀρετῶν καὶ διέπρεψεν εἰς τὴν ἐγκράτειαν τὴν σωματικὴν κακοπάθειαν, τὴν ταπεινοφροσύνην καὶ τὴν ὑπακοήν. Ἀνεδείχθη ἀνώτερος ὅλων τῶν συμμοναστῶν του, πάνω ἀπὸ 65 τὸν ἀριθμὸν. Θέλοντας ὁ Θεὸς νὰ προμηνύσῃ τὴν ἀγιότητα εἰς τὴν ὁποία θὰ ἔφθανε, τὸν ἐχαρίτωσε μὲ ἀκράδαντον καὶ θαυματουργὸν πίστιν. Κάποτε εἰσῆλθεν εἰς ἀναμμένον φοῦρνον, ἀφοῦ ὀπλίσθηκε μὲ τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ ἐξέβαλε, σῶος καὶ ἀβλαβής, τὰ ἐνδύματα τὰ ὁποῖα ὁ ἀρτοποιὸς εἶχε λησμονήσει.

2. Μετάβαση εἰς τὴν Παλαιστίνην, ἄσκησις εἰς τὸ κοινόβιον τοῦ Ἁγίου Θεοκτίστου καὶ πλησίον τοῦ Μεγάλου Εὐθυμίου

Ἴχοντας συμπληρώσει εἰς τὸν χρόνον τῶν Φλαβιανῶν δέκα ἔτη ἀγῶνων, ἐζήτησε τὴν εὐλογίαν τοῦ Ἱγουμενοῦ, νὰ μεταβῆ ὀριστικῶς εἰς τὴν Ἁγίαν Πόλιν τῆς Ἱερουσαλήμ, ἀφοῦ ἐπιθυμοῦσε νὰ ἀνεβαίῃ διαρκῶς ἀπὸ δόξαν εἰς δόξαν, ἡσυχάζοντας εἰς τὴν ἔρημον. Ὁ Ἱγούμενος τοῦ παρεῖχε τὴν ἄδειαν ἔπειτα ἀπὸ θεϊκὴν ὀπτασίαν, καὶ ἔτσι ὁ Σάββας, εἰς ἡλικίαν δεκαοκτὼ ἐτῶν, ἔφθασεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ φιλοξενήθηκε εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ἁγίου Πασσαρίωνος, ὅπου καὶ διέμεινε τὸν χειμῶνα τοῦ ἔτους 456 πρὸς 457. Παρὰ τὰς προτροπὰς τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Ἐλπιδίου καὶ ἄλλων ἀδελφῶν νὰ παραμείνῃ μαζί τους, ὁ Σάββας εἶχε διαρκῶς εἰς τὸ μυαλό του νὰ συναριθμηθῆ με τοὺς ἀναχωρητάς, οἱ ὅποιοι ἀσκοῦντο ὑπὸ τὴν ἐποπτεία τοῦ θαυματουργοῦ Εὐθυμίου τοῦ Μεγάλου, δι' αὐτὸ ἔλαβε τὴν εὐλογίαν τοῦ Ἐλπιδίου καὶ πῆγε νὰ συναντήσῃ τὸν Μέγαν Εὐθύμιον.

Ὁ Εὐθύμιος ἀρνήθηκε νὰ κρατήσῃ τὸν Σάββαν εἰς τὴν Λαύρα του, ἀντιθέτως τὸν ἔστειλε εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ἀββᾶ Θεοκτίστου, λέγοντάς του νὰ φροντίζῃ τὸν Σάββα, διότι αὐτὸς θὰ διέπρεπε εἰς τὴν μοναστικὴν ζωὴν. Αὐτὸ τὸ ἔκανε ὁ Μέγας Εὐθύμιος, διὰ νὰ δώσῃ τὸ παράδειγμα στὸν Σάββα νὰ μὴν δέχεται νέους ἀγενεῖους, ὅταν θὰ ἴδρυσεν τὴν δικήν του Λαύραν καὶ θὰ

γινόταν νομοθέτης και ἀρχηγὸς ὄλων τῶν ἀναχωρητῶν ἀπὸ τὴν Παλαιστίνην. Ὁ νεαρὸς Σάββας ἐδέχθη τὴν ὀδηγίαν τοῦ Μεγάλου Εὐθυμίου ὡς θέλημα Θεοῦ καὶ ὑπακούοντας τὸν Ἀββᾶ Θεόκτιστο ἐνίσχυσε τοὺς προτέρους ἀγῶνας του μὲ τὴν νηστείαν, τὴν ἀγρυπνίαν, τὴν ταπεινοφροσύνην καὶ τὴν ὑπακοὴν προσθέτοντας τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἐπιτηδειότητα εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἀκολουθίας, τὴν ἀποδοτικωτάτην διακονίαν καὶ ἐξυπηρέτησιν τῶν ὑπολοίπων μοναχῶν, γενικῶς δηλαδὴ τελείως ἄψογην διαγωγὴν.

Εἰς τοιαύτην θαυμαστὴν πολιτείαν διέμεινε ὁ Ἅγιος Σάββας δέκα ἔτη, μέχρι τὸν θάνατον τοῦ Ἁγίου Θεοκτίστου καὶ ἀκόμα δύο, μέχρι τὴν κοίμησιν τοῦ διαδόχου του Θεοκτίστου Μάριδος. Ἀπὸ τὸν νέον Ἠγούμενον Λογγίνον, ὁ Ἅγιος ζήτησε νὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ τὴν ἡσυχαστικὴν ζωὴν ἔχοντας ὁ Λογγίνος εἰς τὸ μυαλὸ του τὴν ὑψηλοτάτη ἀρετὴ τοῦ Σάββα, ἔχοντας λάβει καὶ τὴν γνώμην τοῦ Μεγάλου Εὐθυμίου, τοῦ τὴν ἐπέτρεψε. Ἀπὸ τότε καὶ διὰ πέντε ἔτη ὁ Ἅγιος Σάββας διέμενε τὰς πέντε ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος νῆσις εἰς ἓνα σπήλαιον νότια τῆς Μονῆς, εἰς τὸ ὁποῖο προσευχόταν καὶ ἐργαζόταν καὶ μόνον τὰ Σάββατα καὶ τὰς Κυριακὰς ἐπέστρεφε εἰς τὴν Μονήν, γιὰ νὰ μεταφέρῃ τὰ ἐργόχειρά του καὶ νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὰς κοινὰς προσευχὰς. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς Τεσσαρακοστῆς, ὁ Ἅγιος Σάββας διέμενε μὲ τὸν Μέγαν Εὐθύμιον καὶ τὸν μακάριον Δομετιανόν, μαθητὴν ἐκείνου, εἰς τὴν πανέρημον τοῦ Ρουβᾶ,

μεταξὺ τοῦ Χειμάρρου τῶν Κέδρων καὶ τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης, μὲ νηστείαν, ὀλιγοποσίαν, προσευχὴν καὶ ἀγρυπνίαν. Τὴν συνήθειαν αὐτὴν διετήρησε ὁ Ἅγιος καὶ κατὰ τὰ μετέπειτα ἔτη. Στὶς 20 Ἰανουαρίου τοῦ 473 ὁ μέγας πατὴρ ἡμῶν Εὐθύμιος κοιμήθηκε ὀσιακῶς ἐν εἰρήνῃ.

3. Ἀπομόνωσις τοῦ Ἁγίου Σάββα εἰς τὴν ἔρημον, ἴδρυσις τῆς Ἱερᾶς Λαύρας καὶ ἀνάδειξις τοῦ Ἁγίου εἰς ἀρχηγὸν τῶν ἀναχωρητῶν (473-493)

Τότε ὁ Ἅγιος Σάββας, κατὰ τὸ τριακοστὸ πέμπτο ἔτος τῆς ἡλικίας του, δὲν θέλησε νὰ ἐπιστρέψῃ στὸ Κοινόβιο, ἀλλὰ κατευθύνθηκε πρὸς τὰς ἀνατολικὰς ἐρήμους Ῥουβᾶ καὶ Κουτυλᾶ, τὴν ἴδια περίοδον κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἅγιος Γεράσιμος ὁ Ἰορδανίτης ἔλαμπε εἰς τὴν ἔρημον τοῦ Ἰορδάνου. Εἰς τὰς ἐρήμους αὐτὰς συνεδέθη πνευματικῶς μὲ τὸν Ἅγιο Θεοδόσιον τὸν Κοινοβιάρχην μέσῳ τοῦ μοναχοῦ Ἄνθου, ὅπου διέμεινεν ὁ Ἅγιος Σάββας τέσσερα ἔτη. Τότε κέρδισε τὴν κατὰ τῶν δαιμόνων καὶ τῶν θηρίων πλήρην ἀφοβίαν, ἀλλὰ καὶ τὸν σεβασμὸν τῶν βαρβάρων, χάριν εἰς τὴν πίστιν εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὴν ἀρετὴν του. Μετὰ ἀπὸ αὐτὰ προσετάχθη ἀπὸ ἄγγελον πάνω εἰς τὸ ὄρος τῆς Εὐδοκίας, μετώκησε εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰ τοῦ χειμάρρου τῶν Κέδρων, εἰς τὸ σπήλαιον τὸ ὁποῖον ἕως σήμερα δείκνυται ὡς τὸ σπήλαιον τοῦ Ἁγίου Σάββα, ἔναντι τῆς Λαύρας. Πέντε χρόνια μετὰ ἤρχισαν νὰ συναθρίζονται κοντὰ τοῦ ἐρημίται καὶ

ἀναχωρηταί, ἕως ἑβδομήκοντα τὸν ἀριθμὸν, ἄνδρες οὐράνιοι καὶ χαριτοφόροι, οἱ ὁποῖοι ἀπετέλεσαν καὶ τὴν πρώτην συνοδεῖαν τῆς Λαύρας τὸ ἔτος 483. Μετὰ τὴν πρώτην ὀργάνωσιν τῆς Λαύρας καὶ τὴν ἀνάβλυσιν ἀγιάσματος θαυματουργικῶς μετὰ ἀπὸ προσευκῆν τοῦ Ἁγίου, ὁ Ἅγιος Σάββας εἶδε εἰς τὴν δυτικὴν ὄχθην, ἀπέναντι τοῦ σπηλαίου του, νὰ ὑψώνεται εἰς τὸν οὐρανὸν στύλος πύρινος. Ἀφοῦ ἐρεύνησε τὸν τόπον τοῦ θαύματος τὴν ἐπομένη μέρα, βρῆκε τὸ Θεόκτιστο σπήλαιον, τὸ ὁποῖο εἶχε κατάλληλην μορφήν γιὰ νὰ γίνῃ ναός. Αὐτὸν κατέστησε κέντρο τῆς Λαύρας ὁ Ἅγιος Σάββας, ὀργανώνοντας καὶ τὰς ὑπολοίπους ὑπηρεσίας. Ἡ συνοδεῖα του ἔφτανε τότε τοὺς ἑκατὸν πενήκοντα μοναχοὺς.

Θὰ ἦταν ὅμως ἀδύνατο νὰ μὴν ἐνταθοῦν οἱ πειρασμοὶ καὶ τὰ σκάνδαλα τοῦ διαβόλου, ἐναντίον ἐνὸς τόσο θεικοῦ σχεδίου. Ὁ Ἅγιος Σάββας ὑπέστη τὴν περιφρόνησιν καὶ τὴν συκοφαντίαν ἐκ μέρους τῶν δικῶν του μοναχῶν, οἱ ὁποῖοι ἐζήτησαν ἀπὸ τὸν Πατριάρχη Σαλλούστιον τὴν ἀντικατάστασιν του εἰς τὴν ἡγουμενία. Ὁ Πατριάρχης Σαλλούστιος ἀντὶ αὐτοῦ γνωρίζοντας τὴν ἀγιότητα τοῦ Σάββα, τὸν ἐχειροτόνησε πρεσβύτερον, καὶ ἀνακαίνισε τὴν Θεόκτιστη Ἐκκλησία τὴν δωδεκάτην Δεκεμβρίου τοῦ 491.

Ἡ ἐπὶ γῆς οὐράνια πολιτεία τοῦ Ἁγίου Σάββα συνεχιζόταν: ἡ προσέλευση μοναχῶν, καὶ ἰδιαίτερος

Ἀρμενίων, αὐξανόταν ὅπως ἐπίσης τὰ θαύματα καὶ ἡ ἄσκησις τοῦ Ἁγίου, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν Μεγάλη Τεσσαρακοστὴν ζοῦσε ὑπεράνθρωπα εἰς τὴν πανέρημον ζωὴν. Εἰς τὴν Λαύρα προσῆλθε ὁ ὀσιώτατος Ἰωάννης, ἐπίσκοπος Κολωνίας, ὡς ἀπλὸς μοναχός, ὁ ὁποῖος ἀργότερα κατέστη περιβόητος διὰ τὴν ἀρετὴν του. Τὸ 492 ὁ Ἅγιος Σάββας ἦλθε στὸ φρούριον τοῦ Καστελλίου, εἰς τὴν ἔρημον βορειοανατολικά τῆς Λαύρας καί, ἀφοῦ ἐξεδίωξε τοὺς δαίμονας οἱ ὁποῖοι ὑπῆρχαν ἐκεῖ, οἰκοδόμησε κοινόβιον καὶ τοποθέτησε μοναστικὴν ἀδελφότητα. Μετὰ ἀπὸ λίγον καιρὸν ὁ Πατριάρχης Σαλλούσιος ἀνέδειξε τὸν μὲν Σάββα ἄρχοντα καὶ νομοθέτην ὅλων τῶν ἀναχωρητῶν καὶ κελλιωτῶν, ποὺ ὑπαγόταν εἰς τὴν Ἁγία Πόλιν, τὸν δὲ Θεοδόσιον τὸν Κοινοβιάρχην ἀρχηγὸν καὶ ἀρχιμανδρίτην ὅλων τῶν κοινοβίων. Διὰ αὐτὸ ὁ Ἅγιος Σάββας ἔλεγε χαριέντως πρὸς τὸν Ἅγιον Θεοδόσιον ὅτι ὁ ἴδιος ἦταν «ἡγούμενος ἡγουμένων», ἐνῶ ὁ Θεοδόσιος «ἡγούμενος παιδίων», δηλαδὴ ἀρχαρίων.

4. Οἰκοδόμησις τοῦ Ναοῦ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου. Ἀποχώρησις τοῦ Ἁγίου ἀπὸ τὴν Λαύρα (494-508)

Τὸ ἔτος 494 ἤρχισαν καὶ αἱ ἐργασίαι ἀνοικοδομήσεως τῆς Μεγάλῃς Ἐκκλησίας τῆς Θεοτόκου, τῆς ὁποίας ἔγιναν ἀρκετὰ ἔτη ἀργότερα, τὴν 1ῃ Ἰουλίου τοῦ 501, διότι ὁ Θεόκτιστος Ναὸς καὶ ὁ μικρὸς εὐκτήριος οἶκος

δὲν ἐπαρκοῦσαν διὰ τὰς λατρευτικὰς ἀνάγκας τῆς Λαύρας.

Ὡστόσο οἱ μαθηταί, οἱ ὁποῖοι πρό ὀλίγων ἐτῶν εἶχαν κατηγορήσει τὸν Ἅγιο, ἐστασίασαν καὶ πάλιν εἰς τέτοιοι βαθμὸν ὥστε νὰ ἀναγκασθῇ ὁ Ἅγιος Σάββας, καὶ νὰ μὴν τοὺς ἐνοχλήσῃ περισσότερο, νὰ ἀποχωρήσῃ ἀπὸ τὴν Λαύραν. Ἡ ἀπουσία του διήρκεσε πέντε ἔτη (503-508), κατὰ τὰ ὁποῖα συνέστησε δύο νέα κοινόβια εἰς τὰ Γάδαρα καὶ εἰς τὴν Νικόπολιν, εἰς τόπους ὅπου προσήρχοντο πρὸς αὐτὸν πιστοί, διὰ νὰ μονάσουν κοντὰ του. Τελικῶς ἡ ἀποκατάστασις του εἰς τὴν θέσιν τοῦ Ἡγουμένου εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα τὴν φυγὴν τῶν στασιαστῶν ἀπὸ τὴν Μεγίστην καὶ τὴν ἐγκαταβίωσιν των εἰς τὴν Νέαν Λαύραν· καὶ ὅμως ὁ ἀνεξίκακος Ἅγιος καὶ ἐκεῖ τοὺς βοήθησε νὰ κτίσουν καὶ νὰ διοργανώσουν τὴν Λαύρα των ἐγκαθιστώντας εἰς αὐτοὺς ἡγούμενον τὸν ἀγιώτατον Ἰωάννη.

5. Ἰδρυση νέων Μονῶν, πρώτη μετάβασις εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ὁ ἀγὼν του κατὰ τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ (509-516)

Τὰ ἐπόμενα ἔτη ὁ Ἅγιος ἐπεδόθη εἰς τὴν καλλιέργεια τῶν πνευματικῶν του τέκνων. Συνέστησε μέχρι τὴν στιγμὴν τοῦ θανάτου του ἄλλας δύο Λαύρας, αὐτὴν τοῦ Ἐπταστόμου (512) καὶ αὐτὴν τοῦ Ἱερεμίου (531) ἀλλὰ καὶ ἄλλα δύο κοινόβια, τὸ τοῦ Σπηλαίου (509) καὶ τὸ τοῦ Σχολαρίου (512). Τὴν τελευταίαν

είκοσαετία τῆς ζωῆς του ἐλάμπρυναν καὶ ἄλλαι θαυμασταὶ πράξεις αἱ ὁποῖαι εἶχαν τεράστια σημασία διὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν καὶ τὴν παγκόσμιαν ἱστορίαν. Ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν μεθοδεύσεων τοῦ μονοφυσίτου αὐτοκράτορα Ἀναστασίου (491-518) καὶ τῶν πρωτοστατῶν τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ «Ἀκεφάλων» Σευήρου, Φιλοξένου καὶ Σωτηρίχου αἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι τῆς Ἀνατολῆς περιήρχοντο σταδιακῶς εἰς τὰ χέρια μονοφυσιτῶν ἐπισκόπων. Ὁ Ἅγιος Σάββας μετὰ ἀπὸ παρακίνησιν τοῦ Ὁρθοδόξου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Ἡλία (494-516) μετέβη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὸ 512 ὅπου κατόρθωσε μὲ τὴν φήμην καὶ τὴν ἀγιότητά του νὰ πείσῃ τὸν αὐτοκράτορα νὰ ἀναστείλῃ τὴν ἐξορία τοῦ Ἡλία. Ὅταν τὸ ἐπόμενον ἔτος ἢ ἐκτόπισις τοῦ Ὁρθοδόξου Πατριάρχου ἐτέθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος εἰς ἐφαρμογή, ὁ Ἅγιος Σάββας συγκέντρωσε εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ὄλους τοὺς μοναχοὺς τῆς ἐρήμου, διὰ νὰ προφυλάξῃ τὸν Ἡλία, καὶ ἀναθεμάτισε τοὺς αἰρετικοὺς ἀπεισταλμένους τοῦ αὐτοκράτορος. Παρόμοια κινητοποιήσιν ἐφήρμοσε τρία ἔτη ἀργότερα, τὸ 516, διὰ νὰ στηρίξῃ εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν τὸν νέον Πατριάρχην Ἱεροσολύμων, Ἰωάννην τὸν Γ' (516-524) βοηθούμενος ἀπὸ τὸν Ἅγιον Θεοδόσιον τὸν Κοινοβιάρχην. Ἡ κινητοποίησις αὕτη διεφύλαξε τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ἱεροσολύμων εἰς τὴν ὀρθὴν πίστιν, τὴν στίγμην κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ Ἐκκλησίαι Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀντιοχείας εἶχον περιέλθει εἰς μονοφυσίτας

Πατριάρχας. Ὑστερα ἀπὸ λίγο ἡ Ὁρθοδοξία ἀποκατεστάθη πλήρως.

6. Συνέχισις τῆς οσιακῆς ζωῆς τοῦ Ἁγίου Σάββα, Συνάντησις μετὸν Ἰουστινιανὸν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, Κοίμησις τοῦ Ἁγίου (516-532)

Ἡ δευτέρα μετάβασις τοῦ Ἁγίου Σάββα εἰς τὴν βασιλεύουσα ἔλαβε χώρα περίπου εἴκοσι ἔτη μετὰ τὴν πρώτην τὸ 530, ὅταν ὁ Ἅγιος ἦτο ἐνενήκοντα ἔτων. Ὁ Ἅγιος πέτυχε ἐκεῖ τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς Παλαιστίνης ἀπὸ τὰ σκληρὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς ἤθελε νὰ ἐπιβάλη, συνεπεία τῶν ταραχῶν, τὰς ὁποίας εἶχε προκαλέσει ἡ ἐξέγερσις Σαμαρειτῶν καὶ Ἰουδαίων (529). Ὁ Ἅγιος παρότρυνε ἀκόμη τὸν εὐσεβῆ βασιλέα, ὁ ὁποῖος εἶχε ἀντιληφθεῖ ὁ ἴδιος μετ' ὀπτασία τὴν ἀγιότητα τοῦ Σάββα, νὰ προβῆ εἰς τὴν δίωξιν τῶν αἱρέσεων τοῦ Ἀρείου, Νεστορίου καὶ Ὠριγένους καὶ εἰς τὰ κοινωφελῆ ἔργα εἰς τὴν Παλαιστίνην, ἔναντι τῶν ὁποίων θὰ ἀπεκόμιζε ἐπέκτασιν τῆς αὐτοκρατορίας εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ Ἰταλίαν. Πράγματι ἡ εὐλογία καὶ ἡ προφητεία αὐτῆ τοῦ Ἁγίου Σάββα ἐξεπληρώθη. Αἱ νίκαι τῶν στρατηγῶν Βελισσαρίου καὶ Ναρσῆ ἔφεραν καὶ πάλιν τὰ δυτικὰ τμήματα τῆς Αὐτοκρατορίας ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Πόλεως. Τοιαύτη ἦτο ἡ προφητικὴ χάρις τοῦ Ἁγίου Σάββα. Πόσα ἐκ τῶν θαυμάτων τοῦ Ἁγίου μπορεῖ κάποιος νὰ διηγηθῆ καὶ ποιὸν νὰ θαυμάσῃ πρῶτον!

Ἡ χάρις του ἔφτασε καὶ ἕως οὗτὸν νὰ λύσῃ μὲ τὴν προσευχὴν του πενταετῆ ἀνομβρία στὰ Ἱεροσόλυμα, τὴν ὁποία εἶχε προκαλέσει ἡ ἄδικος ἐκτόπισις τοῦ Πατριάρχου Ἡλιοῦ καὶ ἡ ἐξ αἰτίας αὐτοῦ ὀργὴ Θεοῦ τὸ ἔτος 520. Ὅμως ἡ ἐπιστροφή του ἀπὸ τὴν Βασιλεύουσα σήμαινε καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ τέλους τῆς ἐπιγείου πολιτείας του. Ὁ Ὅσιος Σάββας ὁ Ἁγιασμένος ἀναπαύθηκε ἐκ τῶν κόπων του τὴν 5ην Δεκεμβρίου τοῦ 532 μ.Χ. Εἶχε ζήσει εἰς τὸ Κοινόβιον τῶν Φλαβιανῶν δέκα ἔτη, ἕως τοῦ 18ου ἔτους τῆς ἡλικίας του, δεκαεπτὰ ἔτη εἰς τὸ κοινόβιο τοῦ Ἁγίου Θεοκτίστου εἰς τὴν Παλαιστίνη καὶ πενήκοντα ἑννέα ἔτη εἰς τὴν ἔρημον καὶ στὴν Μεγίστην Λαύραν. Τὸ ἔτος 547 τὸ τίμιον λείψανόν του εὐρέθη ἐντὸς τοῦ μνήματος, σῶον καὶ ἀδιάλυτον, μεταφέρθηκε δὲ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν πολλοὺς αἰῶνας ἀργότερα καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἀπὸ τοὺς Σταυροφόρους εἰς τὴν Βενετία τὸ 1204. Τὸ 1965 ἐπιστράφηκε ὀριστικῶς εἰς τὴν Μεγίστην Λαύρα. Ἡ πρωτοφανὴς ἀπήχησις τῆς ζωῆς του στοὺς πιστοὺς εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα τὴν συγγραφὴν τοῦ Βίου του ἀπὸ τὸν Κύριλλο τὸν Σκυθοπολίτη τὸ ἔτος 557. Ἐφ' ὅσον κατὰ τοὺς ἀψευδεῖς λόγους τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸ ποῖόν τῶν ἀνθρώπων γνωρίζεται ἀπὸ τοὺς καρποὺς τῶν κόπων τους. Ἡ περαιτέρω πορεία τῆς Ἱερᾶς καὶ Μεγίστης Λαύρας τοῦ Ὁσίου Σάββα ἀποτελεῖ καρπὸν τῆς θεϊκῆς ἀρετῆς τοῦ Ἁγίου καὶ ἀπόδειξις τῆς δόξης καὶ παρρησίας τῆς ὁποίας βρῆκε πλησίον τοῦ Θεοῦ, διὰ τῶν ὁποίων σώζει μέχρι

σήμερα τὸ κυριώτερον μοναστικὸν καθίδρυμα τῆς ἐρήμου τῆς Ἰουδαίας. Ἀληθινὰ προκαλοῦν τὸν θαυμασμὸν τὰ ἀπειράριθμα θαύματα τοῦ Ὁσίου ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπήχησις τῆς μοναστικῆς ζωῆς τῆς Λαύρας του, ἡ ὁποία ἀποτελέσσε πρότυπο καὶ καθοριστικὸ παράγοντα εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς μοναστικῆς ζωῆς καὶ τῆς λατρευτικῆς τάξεως τῆς Ἐκκλησίας ἀνὰ τὴν Οἰκουμένην, ἐκτὸς τῶν ὁποίων προσέφερε πλῆθος Ἁγίων ἀνδρῶν γνωστῶν καὶ ἀγνώστων, ἀνάμεσα εἰς τοὺς ὁποίους διαλάμπει ἰδιαιτέρως ὁ μέγιστος Θεολόγος τοῦ 8ου αἰῶνα ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός. Ἡ τιμὴ τοῦ Ἁγίου Σάββα διαδόθηκε τάχιστα ἀπὸ τὴν Ρώμην ἕως καὶ τὴν Γεωργίαν τοῦ Καυκάσου. Οἱ διάδοχοί του εἰς τὴν ἡγουμενία ἀνέδειξαν τὴν Λαύραν προπύργιον τῆς Ὁρθοδοξίας εἰς τὴν Παλαιστίνην κατὰ τοῦ Ὠριγενισμοῦ, Μονοθελητισμοῦ, Εἰκονομαχίας καὶ Παπισμοῦ μὲ πανορθόδοξον ἐμβέλειαν. Μετὰ τοὺς μέσους χρόνους ἡ Λαύρα ἀνεδείχθη παιδευτήριον τῆς Ἀγιοταφτικῆς Ἀδελφότητος, τὰ μέλη τῆς ὁποίας ἔπαιρναν ἀπὸ τὴν Λαύραν προπαίδειαν τῆς μοναχικῆς πολιτείας καὶ πεῖρα τῶν Ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. Ὅλα αὐτὰ ὀφείλονται εἰς τὴν πρεσβείαν καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἁγίου Σάββα: «Λαμπρὰ τοῦ πεφωτισμένου πατρὸς ἡμῶν Σάββα τὰ θεῖα χαρίσματα· ἡ μὲν γὰρ πολιτεία ἔνδοξος, ὁ δὲ βίος ἐνάρετος καὶ ἡ πίστις Ὁρθόδοξος. Καὶ τοῦτο μὲν ἐκ μέρους ἤδη διὰ τῶν εἰρημένων ἀπεδείχθη».

Πηγή: jerusalem-patriarchate.info

Λαύρα τοῦ Ἁγίου Σάββα ἐν Ἱεροσολύμοις

Ἡ ὀνομαστοτέρα λαύρα τῆς Παλαιστίνης, ἐξ ὧσων ἐσώθησαν, καὶ μία τῶν σπουδαιότερων τῆς ὅλης Ἀνατολῆς καὶ τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν γένει, ἐπὶ τῆς ὄχθης τοῦ χειμάρρου τῶν Κέδρων, ΝΑ. τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ εἰς ἀπόστασιν τριῶν περίπου ὥρῶν ἀπ' αὐτῆς, καλουμένη «ἡ Μεγάλη Λαύρα», σήμερον «Μὰρ Σαβὰ», ἀνήκουσα δὲ εἰς τοὺς ὀρθοδόξους.

Ἡ ἀρχὴ τῆς ἰδρύσεώς της ἀνάγεται εἰς τὸν χρόνον, καθ' ὃν ὁ Ὅσιος Σάββας ὁ Ἁγιασμένος, ἀποχωρισθεὶς τοῦ Μεγάλου Εὐθυμίου, ἐλθὼν κατώκησεν εἰς ἀπρόσιτον σπήλαιον ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ χειμάρρου τῶν Κέδρων. Ἐνταῦθα, ἰδίως ἀπὸ τοῦ 484, ἤρχισαν νὰ προσέρχωνται πλεῖστοι ἀναχωρηταί, οἱ ὁποῖοι παρεκάλουν τὸν Σάββαν, ὅπως δεχθῆ αὐτοὺς ὑπὸ τὴν χειραγωγίαν του. Εἰς ἕκαστον ἐκ τῶν ἑβδομήκοντα, ἀρχικῶς, συναθροισθέντων, παρεχώρει κελλίον, ἀρξάμενος, συγχρόνως, τῆς ἀνεγέρσεως διαφόρων οἰκοδομῶν τῆς κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἰδρυθείσης Λαύρας. Πρὸς τούτοις ᾠκοδόμησε πύργον κατὰ τὰς Β. πηγὰς τοῦ χειμάρρου καθὼς καὶ εὐκτήριον οἶκον, εἰς τὸν ὁποῖον συνήθριζε τοὺς ἀναχωρητὰς πρὸς τέλεσιν τῆς Θ. Λειτουργίας, ὡσάκις

ἤρχετο τις ἐκεῖ τῶν ἱερωμένων. Ὅτε ὁμως ηὔξήθη ἡ κοινότης, μετέβαλε τὸ σπήλαιόν του εἰς ναόν, ὅστις ἀπεκλήθη «Θεόκτιστος», ὡς διασώζων «ναοῦ Θεοῦ τύπωμα». Αἱ οἰκοδομαὶ ἔληξαν τὸ 486, τὰ δ' ἐγκαίνια τοῦ «Θεοκτίστου» ἐτελέσθησαν τὴν 12ην Δεκεμβρίου τοῦ 491 (Κυρίλλου Σκυθοπολίτου, Βίος Σάββα § 19).

Πρὸς Β. τῆς Λαύρας ὑπὸ τοῦ ἰδίου Ὁσίου Σάββα ἰδρύθη προπαιδευτικὸν κοινόβιον, τῶν ἐπιθυμούντων νὰ εἰσέλθουν εἰς αὐτήν. Πλησίον ἐπίσης τῆς λαύρας καὶ εἰς τὴν τοποθεσίαν Καστέλλια, ἰδρύθη ὁμώνυμον κοινόβιον διὰ τοὺς γεγηρακότας καὶ ἀνικάνους νὰ ἐργασθοῦν δι' ἑαυτοὺς ἀσκητάς. Ἀκολουθῶς ἰδρύθη ἡ μεγάλη ἐκκλησία τῆς Θεοτόκου εἰς τὴν Μονήν.

Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μονῆς λόγῳ τῆς θέσεώς της εἶναι ἀκανόνιστον καὶ ἀνώμαλον. Εἰς τὸ κέντρον τῆς αὐλῆς εὐρίσκεται τὸ κουβούκλιον, περιλαμβάνον τὸν τάφον τοῦ Ὁσίου, ἀριστερὰ δ' αὐτοῦ εὐρύτατον ἀρχονταρίκιον. Ἀπέναντι τοῦ κουβουκλίου εὐρίσκεται ὁ Ναὸς τῆς Θεοτόκου (τοῦ Εὐαγγελισμοῦ) καὶ πρὸς Β. τὸ σπήλαιον τοῦ Ὁσίου, τὸ ὁποῖον μετέτρεψεν εἰς ναόν, τὸν «Θεόκτιστον». Ἐνταῦθα εὐρίσκεται καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Νικολάου.

Ἐκ τῶν παρεκκλησιῶν ἀναφέρομεν τὰ τοῦ Ἁγ. Γεωργίου καὶ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ.

Ὁ καλούμενος πύργος τοῦ Ἰουστινιανοῦ ὑπερβαίνει τὰ 18 μέτρα. Πρὸς Β. τοῦ Ναοῦ τῆς Θεοτόκου εὐρίσκεται

ἡ τράπεζα (ἐστιατόριον τῶν πατέρων), ἔτι δὲ βορειότερον τὸ παρεκκλήσιον Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.

Ἐκτὸς καὶ πέριξ τῆς λαύρας εὐρίσκονται: Τὸ ἀγίασμα-κελλίον τοῦ Ὁσίου Σάββα, τὰ κελλία τῶν Ἁγίων Θενοφῶντος, καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ Ἰωάννου καὶ Ἀρκαδίου, τὸ σπήλαιον Ἰωάννου τοῦ Ἡσυχαστοῦ καὶ τὸ τῆς Ὁσίας Σοφίας, μητρὸς τοῦ Σάββα.

Ἡ ἱστορία τῆς λαύρας ἄρχεται μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ ἱδρυτοῦ της, δικαίως δὲ ἐλέχθη ὅτι εἶναι αὕτη αὕτη ἡ ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων, καθόσον ὄχι μόνον ἀσκητικὸν κέντρον ἀνεδείχθη, ἀλλὰ καὶ μητρόπολις τῶν ἄλλων Μονῶν, διδάσκαλος τοῦ Τυπικοῦ τῆς Ἐκκλησίας, θεολογικὸν καὶ δογματικὸν κέντρον, τροφὸς (σχολή) ποιητῶν καὶ μελωδῶν καὶ προστάτις ἀγωνισθεῖσα κατὰ βαρβάρων καὶ ἐπιδρομῶν.

Μεσοῦντος ἤδη τοῦ ΣΤ΄ αἰῶνος ἐσημειώθησαν αἱ ὠριγενιστικαὶ ἔριδες, αἱ ὁποῖαι ἐδίχασαν τοὺς μοναχοὺς τῆς λαύρας, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἰδρυθῇ ἡ Νέα τοιαύτη μὲ τροφίμους ἅπαντας ὠριγενιστάς. Οὗτοι μετ' ἄλλων, 40 περίπου τὸν ἀριθμὸν, ἐκ τῆς Μεγάλης λαύρας, καὶ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν Νόννου καὶ Λεοντίου, ὥρμησαν κατ' αὐτῆς σκοποῦντες νὰ τὴν καταστρέψουν. Τοῦτο βεβαίως οὐδέποτε ἐγένετο, ὁ δὲ Νόννος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν βάσιν του, τὴν Νέαν

λαύραν. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο ὅτι ἐξεδιώχθησαν ἅπαντες οἱ Νεολαυρίται ὠριγενισταὶ καὶ ἀντικατεστάθησαν ἐξ 120 ὀρθοδόξων μοναχῶν. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τῶν ἐρίδων ἔλαμψεν εἰς τὴν λαύραν ὁ Ὅσιος Ἰωάννης ὁ Ἡσυχαστής, ὅστις ἀνεδείχθη εἷς τῶν διαπρεπεστέρων μοναχῶν αὐτῆς. Καίτοι ἦτο, ὅτε ἐγκατεβίωσεν εἰς τὴν λαύραν, ἐπίσκοπος Κολωνίας τῆς Ἀρμενίας, οὐδέποτε ἀπεκάλυψε τὸν ἱερατικὸν του βαθμὸν, εἰ μὴ μόνον εἰς τὸν πατριάρχην Ἡλίαν, εἰς τὸν ὁποῖον προσήγαγεν αὐτὸν ὁ Ὅσιος Σάββας διὰ νὰ χειροτονήσῃ πρεσβύτερον. Ἐγκλειστον εἰς τὴν λαύραν ἐγνώρισεν αὐτὸν ὁ βιογράφος του Κύριλλος ὁ Σκυθοπολίτης καὶ ὡς τοιοῦτος ἐκοιμήθη, τὸ πιθανώτερον, κατὰ τὸ 559. Ἐκ τῆς λαύρας ἐπίσης ταύτης διῆλθε τὴν μετὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν του περίοδον ὁ Ἀνδρέας Κρήτης, ἔνθα κυρίως πρέπει νὰ ἔλαβε τὴν θύραθεν γραμματικὴν καὶ φιλόσοφον παιδείαν, ὡς καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν πρᾶξιν ἐν γένει (μουσικὴν, θεολογικὴν, λειτουργικὴν). Ἐνταῦθα ἐκάρη μοναχὸς ἀναλαβὼν συγχρόνως καὶ τὸ ἔργον τοῦ πατριαρχικοῦ νοταρίου ἐπὶ πατριάρχου Θεοδώρου.

Μέγα γεγονός διὰ τὴν μονὴν ἀποτελεῖ ἡ εἰς αὐτὴν ἐγκαταβίωσις Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Κοσμᾶ καὶ τοῦ ἀνεψιοῦ του Στεφάνου.

Δυσχερῶς εὐρέθη γέρον δι' αὐτόν, λόγῳ τῆς μεγάλης παιδείας του ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ ἀξιώματός του ἀφ' ἑτέρου. Ὅτε δὲ ἔψαλλε τὸ κατὰ παράκλησιν φίλου του

ὕπ' αὐτοῦ συνταχθέντος, «πάντα ματαιότης τὰ ἀνθρώπινα ὅσα οὐκ ὑπάρχει μετὰ θάνατον», ἐξεβλήθη τοῦ κελλίου του, διότι παρέβη τὸν κανόνα τῆς σιωπῆς, τοῦ ἐπιτρέπη δὲ ν' ἀσχολῆται μὲ τὴν συγγραφὴν, μόνον ἀφοῦ ἐξετέλεσεν ἐπιβληθὲν αὐτῷ ἐπιτίμιον, ὅπερ συνίστατο εἰς τὸν καθαρισμὸν ἀπάσης τῆς μονῆς. Δυστυχῶς εἶναι ἐλλειπεῖς αἱ εἰδήσεις περὶ τῆς ἐν τῇ μονῇ διαμονῆς τοῦ Ἰωάννου. Μετ' αὐτοῦ ἔμεινεν ἐπὶ δεκαετίαν ὁ Κοσμᾶς, συνεργαζόμενος -καὶ ἀμιλλώμενος- εἰς τὴν σύνθεσιν διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν ὕμνων. Ἀμφότεροι πάντως κατέλαβον τὴν διαπρεπεστέραν θέσιν εἰς τὴν ἱεροσολυμιτικὴν ὑμνογραφικὴν φιλολογίαν ὡς οἱ ἀξιολογώτατοι ἀντιπρόσωποι τῆς ποιήσεως κανόνων. Ἀμφότεροι, δέον νὰ λεχθῆ, ἐμόρφωσαν ἰδίαν σχολὴν μελωδῶν, ὑμνογράφων καὶ ποιητῶν Κανόνων ἐν τῇ Λαύρα, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀνεδίφησεν ὁ Δαμασκηνὸς ὅλην τὴν ἀρχαίαν φιλοσοφίαν καὶ θεολογίαν, συλλαβὼν τὸ μέγα βούλευμα τῆς συστηματοποιήσεως εἰς ἓν ὅλον τῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας. Ἐκοιμήθη αὐτόθι, καθὼς οἱ πλεῖστοι δέχονται, κατὰ τὸ 749.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ Η' αἰῶνος ληστρικαὶ ἐπιδρομαὶ μαίνονται εἰς τὴν περιοχὴν, μὲ ἀπώτερον σκοπὸν τὴν κατάληψιν τῆς λαύρας. Εἰς ἐπίθεσιν κατ' αὐτῆς τοῦ 796 ὑπὲρ τριάκοντα μοναχοὶ ἐτραυματίσθησαν, ἄλλοι θανασίμως καὶ ἄλλοι ἐπιπολαίως. Ὁ ἅγιος αὐτοῦ Στέφανος, αὐτόπτης μάρτυς τῆς τρομερᾶς ἐπιθέσεως καὶ ἐπακολουθησάσης σφαγῆς τῶν μοναχῶν,

συνέταξε τὴν ἀφήγησιν (Ἄθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως, Συλλογὴ Παλαιστ. καὶ Συρ. Ἀγιολογίας, Α΄, σ. 1-41. Acta SS, Μάρτιος ΙΙΙ, σ. 166-168).

Ἀπὸ τοῦ Θ΄ μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΒ΄ αἰῶνος δὲν ἔχομεν πολλὰς πληροφορίας περὶ τῆς λαύρας. Βεβαίως καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας δὲν ἔλειψαν αἱ ἐπιδρομαί, εἴτε βαρβαρικαὶ εἴτε ληστρικαὶ, μὲ ἀναλόγους ἐκάστοτε ἐπιδιώξεις. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον πολλάκις ἡ Μονὴ παρέμενε κενὴ προσωπικοῦ, τὸ ὁποῖον βεβαίως ἐπανήρχετο ἅμα τῷ πέρατι τοῦ κινδύνου. Πλὴν ὅμως, ἡ φιλολογικὴ δρᾶσις δὲν ἐσβέσθη ὡς πιστοποιεῖται ἐκ τῶν σωζομένων, ἐν αὐτῇ γραφέντων, χειρογράφων. Ἄλλωστε καὶ ὁ θησαυρὸς τούτων δὲν ἐπέτρεπε πνευματικὴν νάρκην, ἥτις ἐλθοῦσα συνεπέφερε καὶ τὴν παρακμὴν τῆς Μονῆς. Ὁ πνευματικὸς βίος ἐν αὐτῇ ἐσβέσθη σχεδὸν κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα.

Εἰδικὸς λόγος πρέπει νὰ γίνῃ περὶ τῆς ἐν τῇ Μονῇ ἀναπτυχθείσης τάξεως τῶν ἀντιγραφῶν ἢ καλλιγράφων, ἥτις ἤρχισεν ἐμφανιζομένη ἤδη ἀπὸ τοῦ δευτέρου τοῦ Ἁγίου Σάββα διαδόχου τοῦ Γελασίου. Εἰς ταύτην ὀφείλεται ἡ διάσωσις πλείστων θύραθεν συγγραφέων τῆς ἀρχαιότητος. Αἱ ὑπηρεσίαι τῆς Μονῆς εἰς τὸν τομέα τοῦτον τυγχάνουν πράγματι ἀνυπολόγιστοι.

Ἐν τῇ Λαύρα ὑπῆρχον δύο βιβλιοθήκαι, ἐξ ὧν ἡ μία εἰς τὸν ναὸν τῆς Θεοτόκου καὶ ἡ ἕτερα εἰς τὸν πύργον τοῦ Ἰουστινιανοῦ, τὴν ὁποίαν κατήρτισεν, ὁ ἀνακαινίσας καὶ τὴν Μονὴν ὀλόκληρον πατριάρχης Δοσίθεος (1669-1709). Εἰς αὐτὴν ὑπῆρχεν ἄλλωστε ἰκανὸς ἀριθμὸς πολυτίμων χειρογράφων, τὰ ὁποῖα ὅμως μετεφέρθησαν, κατόπιν διαταγῆς τῆς τότε ἀρχῆς, εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Σταυροῦ καὶ ἀργότερον ἐπανεκομίσθησαν εἰς τὴν κεντρικὴν βιβλιοθήκην τῆς Μονῆς.

Τὸ 1450 οἱ Ἕλληνες μοναχοί, ὑφιστάμενοι τὰ πάνδεινα ὑπὸ τῶν Μαμελούκων, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείψουν παντελῶς ἔρημον τὴν λαύραν, ἀλλ' εὐτυχῶς εὐρέθησαν προστάται αὐτῶν οἱ Ἰβηρες (A. Ehrhard, *Das griechische Kloster Mar Saba in Palastina*, ἐν *Romische Quartalschrift*, 1892, σ. 37). Τὸ 1437 δι' ἐγκυκλίου τοῦ ὁ ἡγούμενος τῆς Μονῆς Γερμανὸς ἀπηύθυνεν ἔκκλησιν βοήθειας ὑπὲρ τῆς Μονῆς (κῶδιξ ἱεροσολυμιτικῆς βιβλιοθήκης 370, φ. 478-9).

Τὸ 1457 εὐρίσκοντο εἰς τὴν Μονὴν περὶ τοὺς 50 Ἕλληνες μοναχοί μετὰ τινῶν Σέρβων, τῶν ὁποίων κυρίως ἔδρα ἦτο ἡ εἰς Ἱερουσαλήμ Μονὴ τῶν Ἀρχαγγέλων (A. Ehrhard, ἔνθ. ἀν., σ. 37), ἐν ἣ ἔγκατεστάθησαν ἤδη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ἸΔ' αἰῶνος κατόπιν εἰδικῆς συμφωνίας μετὰ τοῦ τότε πατριάρχου Ἱεροσολύμων. Βραδύτερον ἐγκατεστάθησαν καὶ εἰς

τὴν λαύραν τοῦ Ὁσίου Σάββα ἀναλαβόντες, ὡς φαίνεται, ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ΄ αἰῶνος καὶ τὴν διοίκησιν τῆς Μονῆς. Ἡ πτώσις ὅμως τοῦ σερβικοῦ βασιλείου (1479) ἀπετέλεσε τὸ προοίμιον τῆς παρακμῆς τοῦ σερβικοῦ στοιχείου ἐν Παλαιστίνῃ. Ἀρχὲς τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος οἱ Σέρβοι οὗτοι ἔκτισαν ἕξωθεν τῆς μονῆς πύργον, εἰς τὴν ἴδρυσιν τοῦ ὁποίου ἄλλοι μὲν διείδον προσπάθειαν ὑπερασπίσεως τῆς λαύρας, ἐξ ἐπιθέσεων Ἀράβων, ἄλλοι δὲ σκόπιμον ἐνέργειαν πρὸς διατήρησιν προνομίων ἐν αὐτῇ, καθόσον ἐχωρίζοντο μὲν τῶν Ἑλλήνων συναδέλφων των, εἰς τοὺς ὁποίους δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀρνηθοῦν ὅπως ἔρχονται εἰς τὴν λαύραν, καθὸ διατελοῦντες ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων, δὲν ἐγκατέλειπον ὅμως καὶ τὴν λαύραν. Εἰς τὴν Μονὴν πάντως ἐπεκράτησαν οἱ Ἕλληνες, μάλιστα μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Σέρβων, λόγῳ τῆς ἀδυναμίας των νὰ ἀποπληρώσουν τὰ δημιουργηθέντα ὑπ' αὐτῶν χρέη, τὰ ὁποῖα καὶ ἀπήτησεν ὁ πατριάρχης Θεοφάνης.

Τὸ 1683 ὁ πατριάρχης Δοσίθεος ἐπεδόθη εἰς γενικὰς ἐπισκευὰς τῆς Μονῆς. Αὗται ἤρχισαν παρουσίᾳ κυβερνητικοῦ ὑπαλλήλου καὶ διήρκεσαν ἐπὶ πεντάμηνον (Ἰούλιος-Νοέμβριος), ἀπητήθη δὲ δαπάνη μεγάλου ὕψους. Κατὰ μίαν μαρτυρίαν, εἰς τὴν Μονὴν ἔμεινε «μόνη ἡ ἐκκλησία... καὶ ἦσαν ἐκεῖ τὰ πρόβατα καὶ οἱ τράγοι τῶν Ἀράβων, οἵτινες ἔβαλλον ἔσω τῆς ἐκκλησίας τοὺς καρποὺς καὶ τοὺς βόας αὐτῶν καὶ εἰσῆρχοντο αἱ γυναῖκες αὐτῶν εἰς τὸ μοναστήριον

καὶ κατεπάτου ἀυτό». Κατεσκευάσθη ὁ ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Βήματος τοῦ Ναοῦ τοῖχος μέχρι τοῦ ἀσκητηρίου αὐτοῦ, ἐπεδιωρθώθη τὸ κουβούκλιον, ἐπλακοστρώθη ἡ πέριξ τοῦ ναοῦ αὐλή, ὠκοδομήθη ὁ πύργος τοῦ Δαμασκηνοῦ, ὁ κεντρικὸς Ναὸς τῆς λαύρας κ.ἄ.

Σοβαρὰς ζημίας ὑπέστη ἡ λαύρα καὶ ἔνεκα τοῦ κατὰ τὸ 1834 ἐπισυμβάντος σεισμοῦ. Ταύτας ἀνέλαβον νὰ ἐπιδιορθώσουν πολλοί, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ μητροπολίτης Πέτρος Μισαήλ. Αἱ ἐπισκευαὶ εἶχον γενικώτερον χαρακτῆρα καὶ ἔληξαν ἀρχὰς τοῦ 1835. Ἐν συνεχείᾳ καὶ καθ' ὅλον τὸν ΙΘ' αἰῶνα ἡ μέριμνα διὰ τὴν εὐπρέπειαν τῆς Μονῆς δὲν ἔπαυσεν. Ἐσχάτως πρὸς Δ. τῆς Μονῆς, ἀνωθεν τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ἀνηγέρθη ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Βενεδίκτου Α' περικαλλὲς ναῦδριον πρὸς τιμὴν τῶν Ἀρχαγγέλων.

Τὸ σημαντικώτερον ὅμως γεγονὸς τῶν τελευταίων χρόνων διὰ τὴν Μονήν, καὶ ἱστορικὸν συγχρόνως, εἶναι ἡ ἐπανακομιδὴ τοῦ λειψάνου τοῦ Ὁσίου Σάββα ἐξ Ἐνετίας, ὅπου τοῦτο ἐφυλάσσετο ἐπὶ σειρὰν ὅλην αἰῶνων εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίνου. Τὸ γεγονὸς ἐτελέσθη τὴν 26ην Ὀκτωβρίου 1965, ἀφοῦ προηγήθησαν αἱ σχετικαὶ ἐνέργειαι καὶ διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν Δυτικῶν. Τὸ λείψανον ἠκολούθησε μέχρι τοῦ προορισμοῦ του καὶ ἀντιπροσωπεῖα τῆς Ἐνετικῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τὸν βοηθὸν ἐπίσκοπον Giuseppe Olivotti. Τὸ γεγονὸς

προσέλαβε πανηγυρικὸν χαρακτήρα. Τὴν 30ὴν Ὀκτωβρίου, μετὰ τὸ πέρασ τῆς τελεσθείσης εἰς τὸν Ναὸν τῆς Ἀναστάσεως εἰς Ἱερουσαλὴμ Λειτουργίας, ἐσχηματίσθη πομπή, ἡ ὁποία τὴν 3 μ.μ. τῆς ἰδίας ἡμέρας, προεξάρχοντος τοῦ πατριάρχου Βενεδίκτου Α΄, κατέφθασεν εἰς τὴν Μονὴν καὶ ἐτοποθέτησε τὸ ἱερὸν λείψανον ἐκεῖ ὅπου εἶχε διαλάμψει ὁ Ὅσιος πρὸ μιᾶς καὶ ἡμισείας περίπου χιλιετίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡ. Χρυσοστ. Παπαδοπούλου, Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων, Ἱεροσόλυμα - Ἀλεξάνδρεια 1910. κοκ...

ΝΙΚ. Ε. ΤΖΙΡΑΚΗΣ ΘΗΕ.τ.10 στήλες:1089-1093.

Ὅσιος Σάββας (ἐγκυκλοπαιδικὸ λῆμμα)

Σάββας. Ὁ Ἁγιασμένος. Ὅσιος (439-5/12/532). Μία τῶν κορυφαίων μορφῶν τοῦ παλαιστινοῦ μοναστικοῦ κόσμου κατὰ τὸν Ε΄ καὶ τὸν ΣΤ΄ αἰ. Ἐγεννήθη «ἐπὶ τῆς ἑπτακαιδεκάτης Θεοδοσίου ὑπατείας» εἰς Καππαδοκίαν (439). Ἦλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα δεκαεπταετῆς καὶ συνεδέθη μετὰ τὸν Ὅσιον Εὐθύμιον. Οὗτος εἶχεν ἀπαρνηθῆ τὸν ἀπόλυτον ἐρημιτισμὸν τὸ 411 καὶ ἐτοποθέτησε τὸν Σάββαν εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ἀββᾶ Θεοκτίστου. Εἰς ἡλικίαν τριάκοντα ἐτῶν, ὁ Σάββας κατέλιπε τὸ κοινόβιον τοῦτο καὶ ἔγινεν ἀναχωρητῆς εἰς διάφορα μέρη τῆς ἐρήμου τοῦ Ἰούδα.

Τὸ 478, ἤρχισε νὰ δέχεται μαθητὰς εἰς τὸ ἐρημητήριόν του, εἰς ἀπόστασιν 10 χλμ. Α. τῆς Βηθλεέμ, ὅπου ἔμελλε νὰ κτίσῃ τὴν μεγάλην καὶ ὀνομαστήν Λαύραν. Τὴν 12-12-490 ἐνεκαινιάσθη ἐκεῖ ναὸς καὶ ὁ Ἱεροσολύμων Ἰουβενάλιος ἐχειροτόνησε τὸν Σάββαν. Ὀλίγον ἀργότερον, ὁ ἀναχωρητὴς ἐκλήθη «ἄρχων καὶ νομοθέτης παντὸς τοῦ ἀναχωρητικοῦ βίου καὶ πάντων τῶν ἐν ταῖς κέλλαις ζῆν προαιρουμένων».

Ἐκτοτε, τὰ ἱερὰ ἰδρύματα πληθύνονται: τὸ κοινόβιον τοῦ Καστελλίου καὶ τὸ τῶν νεοφύτων τῆς Μεγίστης Λαύρας (492), ἡ Νέα Λαύρα (507), τὸ κοινόβιον τοῦ Σπηλαίου καὶ τὸ τοῦ Σχολαρίου (508). Περὶ τὸ 501, αἱ ὠριγενιστικαὶ ἔριδες ἐκρήγνυνται μεταξὺ τῶν μοναχῶν τῆς Μεγίστης Λαύρας. Οἱ ἀντιπαθόντες ἀποσύρονται εἰς τὴν Νέαν Λαύραν, ὅπου ὁ Σάββας τοὺς ἀνεγείρει ἐκκλησίαν. Ἦδη, τὸ κῦρος τοῦ Ὁσίου τὸν ἀναδεικνύει συμφιλιωτὴν.

Τὸν Αὔγουστον τοῦ 511, ὁ Ἱεροσολύμων Ἡλίας τὸν στέλλει εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἀναστάσιον, εἰς Βασιλεύουσαν, ἵνα ἐπιτύχῃ καταδίκην τῶν ἀντικαλκηδονίων εἰς τὴν σύνοδον τῆς Σιδῶνος. Ἄλλ' ἀπὸ τὸ 512, οἱ μονοφυσῖται ἐπεκράτουν: ὁ Σεβῆρος ἀνατρέπει τὸν Ἀντιοχείας Φλαβιανὸν Β' καὶ ζητεῖ κοινωνίαν μὲ τὸν Ἡλίαν. Ἐκτοτε ὁ Σάββας καθίσταται ὁ πρωταθλητὴς τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ ἀνέρχεται εἰς Ἱεροσόλυμα διὰ νὰ ἀναθεματίσῃ τὸν Σεβῆρον. Τὸ 516, ὁ Ἡλίας ἀντικαθίσταται καὶ ἐξορίζεται, εἰς τὸν θρόνον

δὲ τὸν διαδέχεται ὁ διάκονος Ἰωάννης. Ὁ Σάββας ἐπεμβαίνει ἐκ νέου, εἰς δὲ τὴν ἐπακολουθοῦσαν σύγκυσιν ὁ αὐτοκράτωρ ἐπεχείρησε νὰ ἀπομακρύνῃ συγχρόνως τὸν Ἰωάννην καὶ τὸν Σάββαν. Ὁ τελευταῖος ἀπευθύνει, τὸ 518, ἔκκλησιν εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἀναστάσιον, ἀλλ' οὗτος ἀποθνήσκει κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, τὸν ἀκολουθεῖ δὲ μετ' ὀλίγον εἰς τὸν τάφον ὁ Ἥλιος. Ὁ χαλκηδόνιος ὄρος τοῦ Ἰουστίνου Α' χαροποιεῖ τὸν Σάββαν, ὅστις μεταβαίνει εἰς Σκυθόπολιν ἵνα διακηρύξῃ αὐτοπροσώπως τὴν Ὁρθοδοξίαν.

Τὸ 531, ἀφοῦ ἡ Παλαιστίνη ὑπέστη ἐπιθέσεις τῶν Σαμαρειτῶν κατὰ τῶν χριστιανῶν, στέλλεται ὁ Σάββας παρὰ τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων Πέτρου εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα ἐπιτυγχάνει ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα Ἰουστινιανὸν ἀναστολὴν φόρων διὰ δύο ἔτη. Ὁ γέρων τῶν 92 ἐτῶν, ἐπιστρέψας ἀπὸ τὴν Βασιλεύουσαν, θέλει νὰ διακηρύξῃ ὁ ἴδιος εἰς Σκυθόπολιν τὰ αὐτοκρατορικὰ μέτρα. Γίνεται ἐκεῖ δεκτὸς ὑπὸ τῶν γονέων τοῦ Κυρίλλου Σκυθοπολίτου (524;-560;). Ὁ Ὅσιος εὐλογεῖ τὸν μικρὸν Κύριλλον καὶ προλέγει εἰς τὸν μέλλοντα βιογράφων του τὸ μοναστικὸν στάδιον, τὸ ὁποῖον τὸν ἀναμένει.

Ὁ Ὅσιος Σάββας ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ τὸ ἐπόμενον ἔτος, εἰς ἡλικίαν 93 ἐτῶν, εἰς τὴν ὁμώνυμόν του Μεγίστην Λαύραν.

Ὁ βίος τοῦ Ὁσίου τούτου, τοῦ ὁποῖου ἡ ἀκτινοβολία ἐμελλε νὰ εἶναι τόσον μεγάλη εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν καὶ πολιτικὴν ζωὴν τῆς Παλαιστίνης, παραμένει ἀκλινῶς βασισμένος εἰς τὴν αὐστηροτέραν καὶ πλέον ριζικὴν ἀντίληψιν τοῦ καθαροῦ ἐρημιτισμοῦ, τοῦ ὁποῖου ἐγένεν ὁ καθιδρυτὴς καὶ ἐγγυητὴς, ἔχων ἐπιτύχει ὅπου τόσοι ἄλλοι ἀπέτυχον.

Ἡ μνήμη του τιμᾶται τὴν 5ην Δεκεμβρίου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡ. Ὁ Βίος (BHG, γ' ἔκδ. 1608) ἐξεδόθη κριτικῶς ὑπὸ Ed. Schwarz, Kyrillos von Skythopolis, ἐν Texte und Untersuchungen, 49, 2 (Λειψία 1939), c. 85-200 καὶ 320-327. Γαλλικὴ μετάφρασις καὶ ὑπόμνημα ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ A. J. Festuglere, Les moines d' Orient, τ. 3 (Παρίσιοι 1962).

M. van ESBROECK ΘΗΕ.τόμ.10. στήλες:1094-1096.

Συναξάριον Μηναίου

Τῆς Ε' τοῦ αὐτοῦ μηνός, μνήμη τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Σάββα τοῦ Ἁγιασμένου.

Στίχ. Ψυχὴν ὀπισθεν τοῦ Θεοῦ κολλῶν πάλαι,
Ἐμπροσθεν αὐτοῦ νῦν παρίσταται Σάβας.

Θεοπεσίοιο πόλου πέμπτη Σάβας ἐντὸς ἐσήχθη.

Οὗτος ὑπῆρχεν ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Μικροῦ, χώρας τῶν Καππαδοκῶν, κώμης λεγομένης Μουταλάσκης, γονέων Ἰωάννου καὶ Σοφίας. Εὐθὺς οὖν ἐν ἀρχῇ τοῦ βίου πρὸς τὴν μονήρη κατάστασιν προσδραμῶν, ἐν Μοναστηρίῳ Φλαβιαναῖς προσαγορευομένῳ, τοσοῦτον γέγονεν ἐκ πρώτης ἡλικίας ἐγκρατής, ὡς ἐν τῷ κήπῳ ἰδόντα μῆλον καὶ εἰς ἐπιθυμίαν αὐτοῦ ἐλθόντα, ἐπειπεῖν· Ὠραῖος ἦν εἰς ὄρασιν, καὶ καλὸς εἰς βρῶσιν ὁ ἐμὲ θανατώσας καρπός. Καὶ τοῦτο λαβεῖν μὲν ταῖς χερσὶ, μὴ φαγεῖν δέ, ἀλλὰ τοῖς ποσὶ συμπατῆσαι, καὶ ὄρον ἑαυτῷ θέσθαι μὴ φαγεῖν ποτὲ μῆλον. Ἀλλὰ καὶ εἰς κλίβανον πυρὸς εἰσελθὼν, ἐξῆλθεν ἀβλαβής, μηδὲ τῶν ἱματίων αὐτοῦ τοῦ πυρὸς ἀψαμένου.

Ἐν δὲ τῷ ὀκτωκαιδεκάτῳ ἔτει τῆς αὐτοῦ ἡλικίας ἐμφανῆς καθίσταται τῷ Μεγάλῳ Εὐθυμίῳ, καὶ παρ' αὐτοῦ πρὸς τὸν ὄσιον Θεόκτιστον ἐν τῷ Κοινοβίῳ πέμπεται. Τούτων ἀπάντων εἷς ἐτύγχανε, τοὺς τρόπους καὶ τὴν ἀρετὴν ἐκλαμβάνομενος καὶ ἀναμανθάνων. Ὃν ὁ Μέγας Εὐθύμιος ὀρῶν, διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν ἐν αὐτῷ πνευματικὴν κατάστασιν, Παιδαριογέροντα ἐκάλει. Συμπροϊούσης δὲ αὐτῷ τῆς ἡλικίας, ἐπηύξανε μᾶλλον τὴν ἀρετὴν. Ὅθεν καὶ πολλὰ θαύματα κατειργάσατο καὶ ἐν ἀνύδροις τόποις διὰ προσευχῆς ὕδωρ ἐξήγαγε. Γέγονε δὲ καὶ πολλῶν μοναχῶν καθηγητής, καὶ διεπρεσβεύσατο δις ἐπὶ τὴν

Κωνσταντίνου ἐλθὼν, παρακληθεὶς ὑπὸ τῶν κατὰ καιρὸν πατριαρχούντων ἐν Ἱεροσολύμοις, πρὸς τε τὸν βασιλέα Ἀναστάσιον καὶ Ἰουστινιανόν. Φθάσας δὲ εἰς τὸ ἀκρότατον τῆς κατὰ Χριστὸν ἡλικίας, ὡς ἐτῶν γενέσθαι τεσσάρων καὶ ἐνενήκοντα, πρὸς Κύριον ἐξεδήμησεν.

Ἐκ τοῦ Συναξαριστοῦ τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου

Οὗτος ὁ Ἅγιος ὑπῆρχε κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ μεγάλου Ἰουστινιανοῦ, ἐν ἔτει φκζ' [527], καταγόμενος ἀπὸ τὴν χώραν τῶν Καππαδοκῶν ἐκ τοῦ χωρίου τοῦ καλουμένου Μουταλάσκη, υἱὸς γονέων εὐσεβῶν Ἰωάννου καὶ Σοφίας. Εὐθύς λοιπὸν κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ζωῆς του, ἔτρεξεν εἰς τὴν τῶν Μοναχῶν πολιτείαν, καὶ ἐμβῆκεν εἰς ἓνα Μοναστήριον Φλαβιαναῖς ὀνομαζόμενον. Τόσον δὲ ἐγκρατῆς ἔγινεν ὁ ἀοίδιμος ἀπὸ τὴν νεαρὰν του ἡλικίαν, ὥστε ὁποῦ, βλέπωντας μίαν φοράν ἓνα μῆλον εἰς τὸν κῆπον, καὶ ἐπιθυμήσας διὰ νὰ τὸ φάγη, ἐπῆρε μόνον αὐτὸ εἰς τὰς χεῖρας καὶ εἶπεν. Ὡραῖος ἦτον εἰς ὄρασιν καὶ καλὸς εἰς βρῶσιν ὁ ἐμὲ θανατώσας καρπός. Ἐπειτα ἔρριψε τὸ μῆλον κατὰ γῆς, καὶ κατεπάτησεν αὐτὸ μὲ τοὺς πόδας του. Καὶ ἀπὸ τότε ἔβαλεν ὄρον καὶ ἀπόφασιν εἰς τὸν ἑαυτὸν του, νὰ μὴ φάγη μῆλον εἰς ὅλην του τὴν ζωὴν. Καὶ εἰς φοῦρνον δὲ ἀναμμένον μίαν φοράν ἐμβαίνωντας ὁ Ἅγιος, εὐγῆκεν ἀβλαβῆς, χωρὶς νὰ

ἐγγίξη τελείως τὸ πῦρ οὔτε εἰς αὐτὰ τὰ φορέματά του. Κατὰ δὲ τὸν δέκατον ἕκτον χρόνον τῆς ἡλικίας του, ἐπήγεν ὁ Ὅσιος εἰς τὸν μέγαν Εὐθύμιον, καὶ ἀπὸ αὐτὸν ἐπέμφθη εἰς τὸ Κοινόβιον τοῦ Ἁγίου Θεοκτίστου¹ διατι ἦτον ἀγένειος. Ἐκεῖ λοιπὸν διατρίβων ὁ θεῖος Σάββας ἐλάμβανε πολλὴν ὠφέλειαν ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀδελφούς. Ἐπειδὴ καὶ ἐμιμεῖτο τοῦ καθ' ἑνὸς τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν θεοφιλῆ πολιτείαν. Ὅθεν διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην ὠνόμαζεν αὐτὸν ὁ μέγας Εὐθύμιος, Παιδαριογέροντα.

Ἀφ' οὗ δὲ ἐπέρασαν χρόνοι ἱκανοὶ ἔπερνε αὐτὸν ὁ Εὐθύμιος μαζί του, ὅταν ἐπήγαινε εἰς τὴν ἡσυχίαν κατὰ τὸν καιρὸν τῆς μεγάλης τεσσαρακοστῆς. Ὅσον δὲ αὖξανεν ἡ ἡλικία του, τόσον αὖξανε καὶ ἡ ἀρετὴ του. Ὅθεν καὶ ἔλαβε παρὰ Κυρίου τῶν θαυμάτων τὴν χάριν. Διὰ τοῦτο καὶ πολλὰ θαυμάσια ἐτέλεσεν ὁ τρισόλβιος. Εἰς ἀνύδρους γὰρ τόπους νερὸν ἐξήγαγε διὰ προσευχῆς του. Ἐγίνε δὲ καὶ πολλῶν Μοναχῶν καθηγητὴς καὶ Ἡγούμενος. Καὶ δύο φοραῖς ἐστάλθη πρέσβης εἰς Κωνσταντινούπολιν, προσελθὼν εἰς τοὺς τότε βασιλεῖς, δηλαδὴ εἰς τὸν Ἀναστάσιον πρῶτον τὸν ἐν ἔτει υἱα' [491] βασιλεύσαντα, καὶ εἰς τὸν Ἰουστινιανὸν ὑστερον, παρακινηθεὶς εἰς τοῦτο ἀπὸ τοὺς κατὰ καιρὸν Πατριάρχας τῶν Ἱεροσολύμων διὰ ὑποθέσεις ἀναγκαίας. Φθάσας λοιπὸν εἰς τὸ ἄκρον τῆς κατὰ Χριστὸν ἡλικίας, καὶ γενόμενος χρόνων ἑννενήκοντα τεσσάρων, πρὸς Κύριον ἐξεδήμησε. (Τὸν κατὰ πλάτος Βίον τούτου ὄρα εἰς τὸν Παράδεισον.)

Ἐκ τοῦ Συναξαριστοῦ τῆς Ἰνδίκτου

Ὁ Ὅσιος καὶ Θεοφόρος πατὴρ ἡμῶν Σάββας, ὁ ἄγγελος ἐν σώματι καὶ τῆς ἐρήμου τῆς Παλαιστίνης πολιστής, γεννήθηκε στὴ Μουταλάσκη (σημ. Τάλας), μικρὸ χωριὸ τῆς Καππαδοκίας, τὸ 439. Ἦδη σὲ ἡλικία ὀκτῶ ἐτῶν κατενόησε τὴν ματαιότητα τῶν ἐγκοσμίων καὶ μὲ καρδιὰ πλήρη θείου ἔρωτος προσῆλθε στὴν Μονὴ τῶν Φλαβιανῶν ποὺ ἦταν κοντὰ στὴν γενέτειρά του. Παρὰ τὶς προσπάθειες τῶν συγγενῶν του νὰ τὸν ἀπομακρύνουν, ὁ Σάββας ἔμεινε στὴν Μονὴ καὶ γρήγορα μυήθηκε στὴν τάξη τοῦ μοναχικοῦ βίου καὶ ἰδιαίτερα στὴν ἐγκράτεια καὶ στὴν ἀποστήθιση τοῦ Ψαλτηρίου.

Μία ἡμέρα, τὴν ὥρα ποὺ ἐργαζόταν στὸν κῆπο, τοῦ ἤλθε ἡ ἐπιθυμία νὰ φάῃ ἓνα μῆλο. Μόλις ὅμως τὸ ἔκοψε ἀπὸ τὸ δέντρο, ἀμέσως κατανίκησε τὸν δαίμονα τῆς γαστριμαργίας λέγοντας: «ῥαῖος ἦν εἰς ὄρασιν καὶ καλὸς εἰς βρῶσιν ὁ θανατώσας καρπὸς διὰ τοῦ Ἀδάμ, αὐτοῦ προτιμήσαντος τοῦ νοητοῦ κάλλους τὸ τοῖς σαρκίνοις ὀφθαλμοῖς φανέν τερπνὸν καὶ τῶν πνευματικῶν ἀπολαύσεων τὴν πλησμονὴν τῆς γαστρὸς τιμιωτέραν θεμένου, δι' οὗ καὶ ὁ θάνατος εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθεν μὴ τοίνυν ἀπονεύσω τοῦ κάλλους τῆς ἐγκρατείας ψυχικῶ τινι νυσταγμῶ βαρηθεὶς ὥσπερ γὰρ πάσης καρποφορίας προηγεῖται ἄνθος, οὕτως ἡ ἐγκράτεια πάσης προηγεῖται ἀγαθοεργίας». Πέταξε τὸ μῆλο καταγῆς καὶ τὸ ποδοπάτησε, κατατροπώνοντας

τὸν πειρασμὸν μέχρι τέλους τοῦ βίου του δὲν ἔφαγε ποτέ του μῆλο.

Τὸ μικρὸ παιδί ἦταν τόσο ἀποφασισμένο καὶ εἶχε ἀποκτήσει τόση ὠριμότητα, ὥστε ἀφιερωνόταν στοὺς ἀγῶνες τῆς νηστείας καὶ τῆς ἀγρυπνίας ὡς ἄν ἔμπειρος ἀσκητής, καὶ ὑπερέβαινε τοὺς συμμαναστὲς του στὴν ταπείνωση, τὴν ὑπακοή καὶ τὴν ἐγκράτεια. Μετὰ ἀπὸ δέκα χρόνια στὴν μονή, ἔλαβε τὴν εὐλογία τοῦ ἡγουμένου νὰ μεταβῆ στὰ Ἱεροσόλυμα (456).

Πληροφορήθηκε τὴν φήμη τοῦ ὁσίου Εὐθυμίου [20 Ἰαν.] καὶ μὲ δάκρυα στὰ μάτια τὸν ἰκέτευσε νὰ τὸν δεχθῆ μεταξὺ τῶν μαθητῶν του· ὁ ὁσιος γέροντας ὅμως τὸν ἔστειλε πρῶτα στὸ κοινόβιο πού διηύθυνε ὁ ὁσιος Θεόκτιστος [3 Σεπτ.] διότι δὲν συνήθιζε νὰ δέχεται ἀγενεῖους νέους μεταξὺ τῶν σκληραγωγημένων ἀναχωρητῶν τῆς ἐρήμου.

Ὑπόδειγμα ταπείνωσης καὶ ἀποκοπῆς τοῦ ἰδίου θελήματος, ὁ Σάββας ὑπὸ τὴν καθοδήγηση τοῦ Θεοκτίστου ἀφιέρωνε ὅλη τὴν ἡμέρα στὴν ὑπηρεσία τῶν ἀδελφῶν καὶ περνοῦσε ὅλη τὴν νύχτα δοξολογώντας τὸν Κύριο. Σὲ τέτοια τελειότητα ἀρετῆς εἶχε φθάσει, ὥστε ὁ ἅγιος Εὐθύμιος τὸν ὀνόμασε «παιδαριογέροντα».

Μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ ὁσίου Θεοκτίστου (469), ὁ Σάββας πῆρε εὐλογία νὰ ἀποσυρθῆ καὶ νὰ ἀσκητεύη μόνος σ' ἓνα σπήλαιον σὲ κάποια ἀπόσταση ἀπὸ τὸ

κοινόβιο. Τὶς πέντε ἡμέρες τῆς ἑβδομάδας προσευχόταν ἀδιαλείπτως σὲ ἀπολύτη νηστεία, ἔχοντας ὡς ἐργόχειρο τὸ πλέξιμο καλαθῶν ἀπὸ φύλλα φοινίκων. Τὸ Σάββατο καὶ τὴν Κυριακὴ ἔρχόταν στὸ κοινόβιο, γιὰ νὰ ἐκκλησιασθῆ καὶ νὰ φάῃ στὴν τράπεζα μὲ τοὺς ἀδελφούς. Κατὰ τὴν περίοδο τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς (ἀπὸ 14 Ἰανουαρίου ἕως τὴν Κυριακὴ τῶν Βαΐων), ὁ ὄσιος Εὐθύμιος συνήθιζε νὰ τὸν παίρνη μαζί του στὴν ἔρημο Ῥουβᾶ γιὰ νὰ ἀσκηθῆ στὶς ὑψηλότερες ἀρετὲς, πλησιάζοντας τὸν Κύριο ἐν σιωπῇ καὶ ἀπουσίᾳ κάθε ἀνθρωπίνης παρηγορίας. Ἐφθασε ἔτσι ὁ Σάββας σὰ μέτρα τῶν μεγάλων ἀσκητῶν τῆς εὐσεβείας καὶ μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ ὁσίου Εὐθυμίου ἀποσύρθηκε ὀριστικῶς στὴν ἀδυσώπητη ἔρημο γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσῃ ὀλομόναχος τὸν Σατανᾶ καὶ τοὺς δούλους του ὀπλισμένος μόνο μὲ τὸ σημεῖο τοῦ Σταυροῦ καὶ τὴν ἐπίκλησιν τοῦ ἁγίου Ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ.

Μετὰ τέσσερα χρόνια στὴν ἔρημο, ἓνας ἄγγελος τὸν ὀδήγησε σ' ἓνα σπήλαιον στὸ χεῖλος μιᾶς ῥεματιᾶς τῆς ἀριστερῆς ὄχθης τοῦ χειμάρρου τῶν Κέδρων. Πέρασε πέντε χρόνια (478-483) ἀφιερωμένος στὴν προσευχὴ καὶ στὴν θεωρία. Κατόπιν, ἔχοντας πληροφορία ἀπὸ τὸν Θεὸ ὅτι ἦταν πλέον καιρὸς, ἄρχισε νὰ δέχεται μαθητὲς. Σὲ καθέναν ἔδινε ἓνα κελλὶ σ' ἓνα ἀπὸ τὰ πολλὰ σπήλαια τῆς περιοχῆς καὶ τοὺς δίδασκε ἔμπρακτα τὶς ἀρετὲς τοῦ μοναχικοῦ βίου. Καθὼς οἱ μαθητὲς τοῦ εἶχαν φθάσει τοὺς ἑβδομήκοντα,

είσακούσθηκαν οί προσευχές τοῦ ἁγίου καὶ ὁ Κύριος ἔκανε ν' ἀναβλύσῃ μία πηγὴ στήν ῥεματιὰ γιὰ τὴν παρηγορία τους. Γιὰ τὶς κοινὲς Ἀκολουθίες οἱ ἀδελφοὶ συγκεντρώνονταν σ' ἓνα μεγάλο σὲ σχῆμα ναοῦ σπήλαιο, τὸ ὁποῖο ἀνακάλυψε ὁ ἅγιος Σάββας ὀδηγούμενος ἀπὸ πύρινο στύλο. Ἡ λαύρα μεγάλωνε ἀδιάκοπα, ἑκατὸν πενήντα ἀσκητὲς ἐγκαταβίωναν ἐκεῖ, καὶ μέγας ἦταν ὁ ἀριθμὸς τῶν προσκυνητῶν ποὺ προσέρχονταν, γιὰ νὰ βροῦν τὴν ὑγεία τους καὶ νὰ προσφέρουν τὰ δῶρα τους, χάρις στὰ ὁποῖα καλύπτονταν ὅλες οἱ ἀνάγκες τῶν μοναχῶν, ποὺ ἔτσι ἀπέφευγαν τὶς βιοτικὲς μέριμνες. Παρὰ τὴν ἐπιθυμία του νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἱερωσύνη, ὁ ταπεινὸς Σάββας ἀναγκάσθηκε νὰ δεχθῇ τὴν χειροτονία σὲ πρεσβύτερο, σὲ ἡλικία πενήντα τριῶν ἐτῶν, γιὰ νὰ διασφαλίσῃ τὴν σωστὴ τάξη τοῦ πνευματικοῦ ποιμνίου του.

Ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν δὲν ἐμπόδισε ὅσοπο τὸν πόθο του γιὰ τὴν ἡσυχία, καὶ κάθε χρόνο, πιστὸς στὶς συνήθειες τοῦ πνευματικοῦ πατρὸς του Εὐθυμίου, ἀποσύρονταν στὰ βάθη τῆς ἐρήμου γιὰ τὴν Μεγάλῃ Τεσσαρακοστῇ. Μιὰ χρονιὰ ἐγκαταστάθηκε στὸν λόφο τοῦ Καστελλίου, τὸν ὁποῖο λυμαίνονταν δαίμονες. Ἀφοῦ τοὺς ἐξεδίωξε μὲ τὶς προσευχές του, ἴδρυσε ἐκεῖ ἓνα νέο κοινοβιακὸ μοναστήρι γιὰ ἤδη δοκιμασμένους μοναχοὺς (492). Γιὰ ἐκείνους ποὺ εἶχαν μόλις ἀποτάξῃ τὰ ἐγκόσμια ἴδρυσε ἓνα τρίτο καθίδρυμα, βόρεια τῆς λαύρας, ὥστε νὰ διδαχθοῦν τὰ τοῦ ἀσκητικοῦ βίου καὶ νὰ μάθουν ἀπὸ στήθους τὸ

Ψαλτήριο. Ἐφησε νὰ ἐγκαταβιώνουν κατὰ μόνους μόνο οἱ ἔμπειροι μοναχοί, ποὺ εἶχαν ἤδη ἀξιωθεῖ τῆς διακρίσεως τῶν λογισμῶν καὶ τῆς νήψεως, ἦταν ταπεινοὶ τῇ καρδίᾳ καὶ εἶχαν πλήρως ἀποκόψει τὸ ἴδιον θέλημα. Ὅσο γιὰ τοὺς ἀγένειους νέους, τοὺς ἔστειλε στὸ κοινόβιο τοῦ ἁγίου Θεοδοσίου [11 Ἰαν]. Καθὼς τὴν ἐποχὴ ἐκείνη οἱ πολυάριθμοι μοναχοὶ τῆς Παλαιστίνης ταρασσόνταν ἀπὸ τὶς μηχανεύσεις τῶν αἵρετικῶν μονοφυσιτῶν, ποὺ ἀντιτίθεντο στὴν Σύνοδο τῆς Χαλκηδόνος, ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Σαλούστιος ὄρισε τὸν ἅγιο Θεοδόσιο καὶ τὸν ἅγιο Σάββα ἀρχιμανδρίτες καὶ ἐξάρχους (494) ὅλων τῶν μονῶν ποὺ ἐξαρτῶντο ἀπὸ τὴν Ἁγία Πόλη: τὸν Θεοδόσιο γιὰ τοὺς κοινοβιάτες καὶ τὸν Σάββα γιὰ τοὺς ἀναχωρητὲς καὶ τοὺς κελλιῶτες μοναχοὺς στὶς λαῦρες. Φοβερὸς πολέμιος τῶν δαιμόνων, ὁ ἅγιος Σάββας ἦταν ὅλος πραότητα καὶ διάκριση ἐναντι τῶν ἀνθρώπων. Ἐτσι, ὅταν δύο φορές κάποιοι ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς τοῦ στράφηκαν ἐναντίον του (490 καὶ 503), ὁ ὅσιος γέροντας ἀποσύρθηκε οἰκειοθελῶς δίχως νὰ προσπαθήσῃ νὰ δικαιολογηθῇ ἢ νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν ἐξουσία του, καὶ ἐδέχθη νὰ ἐπανέλθῃ στὴν θέση καὶ τὸ ἀξίωμα του μόνον κατόπιν ἐπίμονης παρακλήσεως τοῦ Πατριάρχου.

Ἐχοντας κατακτήσει τὴν μακαρία ἀπάθεια, ἀκλόνητα προσηλωμένος στὸν Κύριο, ὁ ἅγιος Σάββας εἰρήνευε τὰ θηρία, θεράπευε τοὺς ἀρρώστους καὶ μὲ τὶς προσευχὰς του ἔφερνε εὐεργετικὰ βροχὰς στὴν

περιοχή εκείνη πού τήν ἔπληττε ξηρασία καί λιμός. Ἰδρυσε καί ἄλλα μοναστήρια, ὥστε πέρα ἀπό τὸ λειτούργημα τοῦ ἐξάρχου τῶν ἐρημιτῶν ἦταν ἡγούμενος ἑπτὰ μοναστηριῶν. Ὁ οἰκιστὴς αὐτὸς τῆς ἐρήμου καθοδηγοῦσε μὲ σύνεση τὶς λεγεῶνες τῶν πνευματικῶν πολεμιστῶν του καί προσπαθοῦσε νὰ τὶς διατηρήσῃ στὴν ἐνότητα τῆς πίστεως. Τὸ 512 ἐστάλη μαζί μὲ ἄλλους μοναχοὺς στὴν Κωνσταντινούπολη, στὸν αὐτοκράτορα Ἀναστάσιο (491-518), πού εὐνοοῦσε τοὺς μονοφυσίτες, γιὰ νὰ στηρίξῃ τὴν ὀρθοδόξη πίστη καί νὰ ἀποσπάσῃ φορολογικὲς ἐλαφρύνσεις ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων. Ὁ πτωχός, ταπεινὸς καί ῥακένδυτος αὐτὸς ἀσκητὴς, τὸν ὁποῖον οἱ φρουροὶ τῶν ἀνακτόρων στὴν ἀρχὴ τὸν ἀπομάκρυναν νομίζοντάς τον ζητιάνο, ἔκανε μεγάλη ἐντύπωση στὸν αὐτοκράτορα, καί καθ' ὅλη τὴν μακρὰ παραμονή του στὴν Βασιλεύουσα, ὁ Ἀναστάσιος συχνὰ τὸν καλοῦσε στὸ παλάτι γιὰ νὰ ὠφεληθῇ ἀπὸ τὶς διδασχὲς του. Ἐπιστρέφοντας στὴν Παλαιστίνη, ὁ ἅγιος Σάββας ἀναγκάσθηκε νὰ ἀγωνισθῇ πεισματικὰ ἐναντία στὶς μηχανεύσεις τοῦ αἵρετικοῦ πατριάρχη Ἀντιοχείας Σεβήρου. Τὸ 516, ὁ Σεβῆρος, ἔχοντας ἐκ νέου παρασύρει τὸν αὐτοκράτορα στὰ δίχτυα τῆς πλάνης, κατόρθωσε νὰ ἐκδιώξῃ τὸν ἅγιο Ἡλία [20 Ἰουλ.] ἀπὸ τὸν πατριαρχικὸ θρόνο τῶν Ἱεροσολύμων. Μὲ προτροπὴ ὁμῶς τοῦ ὁσίου Σάββα καί τοῦ ὁσίου Θεοδοσίου, ἕξι χιλιάδες μοναχοὶ συγκεντρώθηκαν γιὰ νὰ πείσουν τὸν διάδοχό του Ἰωάννη νὰ ὑπεραμυνθῇ

τῆς Συνόδου τῆς Χαλκηδόνος. Καθὼς μετὰ ἀπὸ αὐτὴν τὴν διαδήλωση ὁ αὐτοκράτορας ἦταν ἕτοιμος νὰ κἀνη χρῆση βίας, ὁ Σάββας τοῦ ἔστειλε ἐξ ὀνόματος ὄλων τῶν μοναχῶν τῶν Ἁγίων Τόπων μία θαρράλεα ἀναφορά. Τὴν ἴδια χρόνια (518) πέθανε ὁ Ἀναστάσιος καί, δόξα τῷ Θεῷ, ὁ διάδοχός του Ἰουστῖνος Α΄ (518-527) ὑπερασπίσθηκε τὴν ὀρθόδοξη Πίστη καὶ διέταξε νὰ ἐγγραφῆ ἡ Σύνοδος τῆς Χαλκηδόνος σὰ ἱερὰ δίπτυχα. Ὁ ἅγιος Σάββας ἐστάλη τότε στὴν Σκυθόπολη καὶ στὴν Καισάρεια γιὰ νὰ ἀναγγεῖλη ὁ ἴδιος τὴν νίκη, ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς χαρᾶς.

Τὸ 531, μετὰ τὴν αἱματηρὴ ἐξέγερση τῶν Σαμαρειτῶν, ὁ Γέροντας ἐστάλη ἐκ νέου στὴν Κωνσταντινούπολη, στὸν εὐλαβῆ αὐτοκράτορα Ἰουστινιανὸ (527-565), ζητώντας τὴν συνδρομὴ καὶ τὴν προστασία του. Ἐπιστρέφοντας προφήτευσε στὸν αὐτοκράτορα τὴν ἐπανάκτηση τῆς Ῥώμης καὶ τῆς Ἀφρικῆς καθὼς καὶ τὴν ὀριστικὴ νίκη ἐπὶ τοῦ μονοφυσιτισμοῦ, τοῦ νεστοριανισμοῦ καὶ τοῦ ὠριγενισμοῦ, ποὺ θὰ ἀποτελοῦσε τὴν δόξα τῆς βασιλείας του.

Ἐπιστρέφοντας σὰ Ἱεροσόλυμα, ὁ ἅγιος Σάββας ἔγινε δεκτὸς μὲ μεγάλες χαρὲς καὶ ὁ ἀκαταπόνητος αὐτὸς ἐργάτης τοῦ Κυρίου βρῆκε τὸν χρόνο νὰ ἰδρύσῃ ἄλλη μία μονή, τὴν λεγομένη τοῦ Ἱερεμίου, προτοῦ ἀποσυρθῆ ὀριστικὰ στὴν Μεγάλῃ Λαύρα. Σὲ ἡλικία ἐνενήντα τριῶν ἐτῶν, ἀσθένησε καὶ ἐκοιμήθη εἰρηνικὰ ἐν Κυρίῳ τὴν Κυριακὴ 5 Δεκεμβρίου 532. Τὸ

σκήνωμά του, τὸ ὁποῖο θαυματουργικῶς διατηρήθηκε ἄφθορο, κατατέθηκε ἀρχικὰ στὴν Λαύρα, παρουσία πλήθους μοναχῶν καὶ λαϊκῶν. Τὴν ἐποχὴ τῶν σταυροφοριῶν μεταφέρθηκε στὴν Βενετία καὶ πρόσφατα ἐπεστράφη στὴν Μονὴ του (26 Ὀκτωβρίου 1965).

Ἡ Λαύρα τοῦ Ἁγίου Σάββα ἔγινε στὴν συνέχεια κοινοβιακὴ Μονὴ καὶ διαδραμάτισε πρωταγωνιστικὸ ρόλο στὴν ἱστορία τοῦ μοναχισμοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας στὴν Παλαιστίνη. Μεγάλος ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἁγίων ποὺ ἐγκαταβίωσαν ἐκεῖ: Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς [4 Δεκ.], Κοσμᾶς τοῦ Μαΐουμᾶ [14 Ὀκτ.], Στέφανος [28 Ὀκτ.], Ἄνδρέας Κρήτης [4 Ἰουλ.], κ.ἄ. Ἐκεῖ συνετάχθη καὶ καθιερώθη τὸ Τυπικὸν ποὺ ἀκόμη καὶ σήμερα κανονίζει τὶς Ἀκολουθίες μας, καὶ ἐκεῖ ἐγράφησαν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ὕμνους τῆς Ἐκκλησίας μας.

Συναξαριστῆς Ἰνδίκτου. Δεκέμβριος. Σελ. 51.

Κύριλλος Σκυθοπολίτης Βίος τοῦ ὁσίου Σάββα ΕΠΕ, Φιλοκαλία 5, 195-445.

**Ἱστορία τῆς Ἱερᾶς
Λαύρας Σάββα τοῦ
Ἁγιασμένου**

1. Ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς

**Brief History of the
Holy Laura of Saint
Sabbas the Sanctified**

1. From the foundation

ἱερᾶς Λαύρας ἕως τῆς
ἀραβικῆς κατακτῆσεως
(438-638)

Ἡ κατὰ τὴν ἔρημον τῆς
Ἰουδαίας ἱερὰ καὶ
σεβασμία Λαύρα τοῦ Ὁσίου
Πατρὸς ἡμῶν Σάββα τοῦ
Ἁγιασμένου ἀποτελεῖ
φαινόμενον μοναδικὸν εἰς
τὴν ἐκκλησιαστικὴν
ἱστορίαν, χάρις εἰς τὴν
συμβολὴν τῆς εἰς τὴν
διαμόρφωσιν τῆς
ὀρθοδόξου λατρείας, τῆς
μοναχικῆς τάξεως καὶ τῆς
ὕμνογραφίας, εἰς τὴν ἐν
αὐτῇ παρουσίαν πλήθους
Ἀγίων, ἀσπηρῶν
ἀναχωρητῶν, θεοπνεύστων
θεολόγων καὶ μαρτύρων
ἀκόμη, ἀκόμη χάρις εἰς τὸν
σπουδαῖον ρόλον τὸν
ὁποῖον διεδραμάτισεν εἰς
τὴν καταπολέμησιν ὅσων
αἱρέσεων ἐνεφανίσθησαν
εἰς τὴν Ἁγίαν Γῆν μετὰ τὴν
ἴδρυσίν τῆς καὶ εἰς τὴν

of the Holy Laura to the
Arab occupation (483-
638 AD)

The holy and respected
Laura of our Holy
Father Sabbas the
Sanctified in the
Judean desert is a
unique phenomenon in
ecclesiastic history
because of its
contribution in forming
worship and the
monastic order and
hymnography as well
as its multitude of
Saints, austere
anchorites, divinely
inspired theologians
and martyrs; Even
more significant was
the decisive role of the
Laura in fighting the
heresies which
appeared in the Holy
Land after its
foundation, the defense

προάσπισιν τῆς Ὁρθοδοξίας
καὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ
μόνου κανονικοῦ
Πατριαρχείου
Ἱεροσολύμων, τοῦ
Ἑλληνορθοδόξου.

Ἀριθμοῦσα ὑπὲρ τὰ 1500
ἔτη ζωῆς (483-2002) ἄνευ
διακοπῆς τῆς λειτουργίας
της, ἡ Μεγίστη τοῦ Ἁγίου
Σάββα Λαύρα ὀφείλει τὴν
ἵδρυσιν καὶ τὴν μετέπειτα
ἐξέλιξιν αὐτῆς εἰς τὸν
θεοχαρίτων,
πνευματέμφορον μοναστὴν
Ἅγιον Σάββαν (439-532), ὁ
ποῖος ἀπειτέλεσε λύχνον ἐν
ὑψηλῷ τόπῳ δι' ὅσους
ἠθέλησαν νὰ ζήσουν τὴν
ἀναχωρητικὴν ζωὴν, καὶ
ἰσχυρὸν πρεσβευτὴν πρὸς
τὸν Κύριον ὑπὲρ πάντων
τῶν μεταγενεστέρων
«Σαββαϊτῶν» Μοναχῶν. Τὸν
πρῶτον πυρῆνα τῆς Λαύρας
ἐδημιούργησαν οἱ
ἑβδομήκοντα ἀναχωρηταί,

of Orthodoxy and the
rights of the only
legitimate Patriarchate
of Jerusalem, namely
the Greek Orthodox.

The Great Laura of St.
Sabbas, now
celebrating 1500 years
(483-2002) of
unceasing
monasticism, owes its
foundation and
development to the
God-endowed and
Spirit-bearing monk
Saint Sabbas (439-532
AD), who was the
lamp⁴ shining from on
high for those wishing
to live the life of an
anchorite and fervent
intercessor before the
Lord for all future
"Sabbaites" monks. The
first nucleus of the
Laura was created by
seventy hermits who

οί ὁποῖοι συνεκεντρώθησαν περὶ τὸν Ἅγιον Σάββαν ἀπὸ τὸ 483 καὶ ἐξῆς. Κατόπιν ἡ Λαύρα μετεφέρθη ἐκ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ χειμάρρου τῶν Κέδρων, ὅπου τὸ ἀσκητήριον τοῦ Ἁγίου Σάββα, εἰς τὴν δυτικὴν, ὅπου καὶ ἐκτίσθη ἡ Θεόκτιστος Ἐκκλησία (486, ἐγκαίνια 491), ἡ αὐξησης τῆς ἀδελφότητος κατέστησεν ἀναγκαίαν τὴν οἰκοδόμησιν καὶ μεγάλου ναοῦ τῆς Θεοτόκου (502) καὶ τὴν διοργάνωσιν τῶν κτισμάτων καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Λαύρας, ὥστε νὰ ἀνταποκρίνονται εἰς τὰς ὀλονέν ὀγκουμένας ἀνάγκας. Ἡ φήμη τῆς ἀγιότητος τοῦ Ἁγίου Σάββα καὶ ἡ ἔνεκα αὐτῆς ἀνάδειξις τοῦ εἰς ἀρχηγὸν καὶ νομοθέτην πάντων τῶν περὶ τὰ Ἱεροσόλυμα ἀναχωρητῶν (493) ἔσχον ἀντίκτυπον καὶ εἰς τὴν

had gathered around St. Sabbas in 483 AD. Subsequently, the Laura was relocated from the eastern side of the Kidron valley, where the hermitage of St. Sabbas was located, to the western side, where the Theoktistos Church was built (486, consecration 491 AD). The increased number of the brotherhood members made it necessary to build the main church of the Theotokos (502 AD) and to organize the Laura buildings and facilities so as to serve the ever increasing needs. St. Sabbas' reputation and holiness, which resulted in his elevation to head and instructor of all the

Μεγίστην Λαύραν, ἡ ὁποία ἀπετέλεσε προτυπον κατὰ τε τὸν βίον καὶ τὴν λειτουργικὴν τάξιν, τὸ Τυπικόν, ὄχι μόνον διὰ τὰς λοιπὰς τρεῖς λαύρας καὶ τὰ ἕξ κοινόβια, τὰ ὁποῖα ὁ Ἅγιος Σάββας μέχρι τοῦ θανάτου του (532) ἵδρυσεν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς ἐπιλοίπους μονὰς τῆς Παλαιστίνης, κατὰ δὲ τοὺς μέσους χρόνους καὶ διὰ τὴν ἀνὰ τὴν οἰκουμένην Ἐκκλησίαν.

Ἡ Μεγίστη Λαύρα ὑπὸ τὸν Ἅγιον Σάββαν κατ' ἀρχὴν διεξήγαγεν ἰσχυροὺς ἀγῶνας κατὰ τῆς αἰρέσεως τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ κατὰ τὰ ἔτη 512-516, ἀντιπαρατεθεῖσα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἀναστάσιον καὶ πρὸς τὰ λοιπὰ τρία Πατριαρχεῖα τῆς Ἀνατολῆς, εὕρισκόμενα τότε εἰς χεῖρας μονοφυσιτῶν ἢ σθεναρὰ κινητοποιήσις καὶ

anchorites of the Jerusalem area (493 AD), influenced even the Great Laura which became the model of monastic life and liturgical order -the Typikon- not only for the other three lauras and six coenobiums which St. Sabbas founded before his death (532 AD), but also for the other monasteries in Palestine and, during the Middle Ages, the worldwide Church.

Under the leadership of Saint Sabbas, the Great Laura initially undertook the fight against the heresy of Monophysitism from 512 to 516 AD, confronting emperor Anastasios and the

ὁμολογία τῶν ἀναχωρητῶν τῆς ἐρήμου διέσωσαν τὸ Πατριαρχεῖον Ἱεροσολύμων ἀπὸ τὴν αἵρεσιν. Οἱ διάδοχοι τοῦ Ἁγίου Σάββα εἰς τὴν ἡγουμενίαν τῆς Λαύρας ἀνέδειξαν αὐτὴν καὶ πάλιν ἄσειστον προπύργιον κατὰ τῆς αἵρέσεως τοῦ Ὠριγενισμοῦ· ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ Σαββαΐτου Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἡσυχαστοῦ, πρῶην ἐπισκόπου Κολωνίας (454-558), οἱ ἡγούμενοι τῆς Λαύρας Γελάσιος (537-546), Κασσιανὸς (547-548) καὶ Κόνων (548-568) ἀπέκρουσαν τὰς μεθοδείας τῶν Ὠριγενιστῶν καὶ τὰς παρὰ τῷ αὐτοκράτορι Ἰουστινιανῷ δολοπλοκίας των, ὅχι ὅμως ἄνευ ἀντιποίνων· οἱ μοναχοὶ τῆς Λαύρας, τῆς μόνης που εἶχεν ἀπομείνει εἰς τοὺς Ὁρθοδόξους, ὑπέστησαν διωγμοὺς καὶ

other three Patriarchates of the East, which were in the hands of the Monophysites. The courageous stand and confession of the anchorites saved the Patriarchate of Jerusalem from heresy. St. Sabbas' successors in the abbacy made the Laura a stronghold against the heresy of Origenism; Under the guidance of the Sabbaite St. John the Hesychast, former bishop of Colonia (454-558), the Laura abbots Gelasios (537-546), Kassianos (547-548) and Konon (548-568) overwhelmed the wiles of Origenists and their intrigues before the emperor Justinian, yet not without cost. The

βιαιοπραγίας, ἀκόμη καὶ τὴν διὰ τῆς βίας ἐνθρόνισιν Ὁριγενιστοῦ ἡγουμένου (τοῦ Γεωργίου, 547). Ὅμως ὁ Θεὸς ἐφύλαξε τὴν Λαύραν, αἱ δὲ ἐνέργειαι τοῦ Κόνωνος συνέβαλον τὰ μέγιστα εἰς τὴν σύγκλησιν τῆς Ε΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου (553), ἡ ὁποία κατεδίκασε τὰς πλάνας τοῦ Ὁριγένους ἅπαξ διὰ παντὸς καὶ χάριν πάσης τῆς Ἐκκλησίας ἔσαεῖ. Ἡ ἐμφάνισις τῶν Περσῶν εἰς τὴν Ἁγίαν Γῆν (614) ἀπετέλεσε τὸ προοίμιον διὰ τὴν μετ' αὐτὴν ἔλευσιν τῶν Ἀράβων τοῦ Ἰσλάμ (638). Παρομοίως, τὴν ἀπαρχὴν τῶν ὀσιομαρτύρων τῆς Λαύρας ἀπετέλεσαν οἱ ὑπὸ τῶν Περσῶν σφραγιασθέντες Σαββαῖται, τεσσαράκοντα τέσσαρες τὸν ἀριθμὸν, εἰς τὰς 16 Μαΐου τοῦ ἔτους 614.

monks of the Laura, which was the only monastery supporting Orthodoxy, suffered persecution and acts of violence and even the enforced enthronement of the Origenist Abbot Georgios (547 AD). Nevertheless, God saved the Laura, and Konon's actions contributed greatly to the summoning of the Fifth Ecumenical Synod (Council) (553 AD), which condemned the errors of Origen once and for all and favored the entire Church for ever. The appearance of the Persians in the Holy Land (614 AD) was the prelude of the invasion of the Arabs of Islam (638 AD). The first holy martyrs of the Laura

2. Ἐπὶ τῶν Ἀράβων, τῶν Σταυροφόρων καὶ τῶν Μαμελούκων (638-1517)

Τὴν μετὰ τὴν ἀραβικὴν κατάκτησιν ἀναδιοργάνωσιν τῆς Μεγίστης Λαύρας τοῦ Ἁγίου Σάββα ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Μοδέστου, ἠκολούθησεν ἡ ἐνδοξοτέρα περίοδος, ὁ «χρυσοῦς αἰὼν» τῆς Λαύρας, δηλαδὴ ὁ 8ος καὶ μέρος τοῦ 9ου αἰῶνος. Ὁ ἐπιφανέστερος θεολόγος τοῦ 8ου αἰ. Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, ὁ καὶ ὕμνογράφος, Κοσμάς ὁ Ἁγιοπολίτης, Στέφανος ὁ Μελωδός, Μιχαὴλ ὁ Σύγκελλος, Θεόδωρος καὶ Θεοφάνης οἱ Γραπτοί, Θεόδωρος ὁ ἐπίσκοπος Καρρῶν (Ἄβουκάρας), πάντες ἐπιφανεῖς κατὰ τὴν ἀγιότητα ἢ καὶ τὴν θεολογίαν, οἱ Ἅγιοι Στέφανος ὁ Θαυματουργός,

were the forty-four Sabbaite fathers slain by the Persians on 16th May, 614 AD.

2. The period during the rule of the Arabs, the Crusades and the Mamluks (638- 1517 AD)

The reorganization of the Great Laura under Patriarch Modestos after the Arabian conquest was followed by the glorious period, the "golden age of the Laura, namely the eighth and part of the ninth century AD. The greatest theologian of the eighth century, Saint John of Damascus, the hymnographer, Kosmas the Hagiopolite, Stephanos the

Θεόδωρος ἐπίσκοπος Ἐδέσσης καὶ Μιχαὴλ ὁ Ὁσιομάρτυς συναποτελοῦσιν ἐκλεκτὴν χορείαν, ἡ ὁποία ἐκόσμησε τὴν Ἐκκλησίαν Ἱεροσολύμων ἀλλὰ καὶ τὴν καθόλου Ἐκκλησίαν. Παρὰ τὰς ἐναντίον τῆς Λαύρας βιαίας καὶ φονικὰς ἐπιθέσεις ποικιλωνύμων βαρβάρων (796, 809, 813) καὶ τὴν γενικὴν ἀταξίαν, ἡ προσφορὰ τῆς Λαύρας εἰς τὴν Ἐκκλησίαν φθάνει εἰς τὸ ἀποκορύφωμά της. Ἡ συμβολὴ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ εἰς τὴν πρώτην (726-787) καὶ τῶν Ἁγίων Μιχαὴλ τοῦ Συγκέλλου, Θεοφάνους καὶ Θεοδώρου τῶν Γραπτῶν εἰς τὴν δευτέραν (814-843) φάσιν τῆς εἰκονομαχίας ὑπὲρ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς τιμῆς τῶν ἱερῶν εἰκόνων, ἀποδεικνύει τὴν σημασίαν τῆς Λαύρας διὰ τὴν

Melodist, Michael the Synkellos, Theodore and Theophanes the Graptoi (Branded), Theodore, bishop of Karron (Abu Qurrah), - distinguished for their holiness and theology, and the Saints Stephanos the miracle-worker, Theodore bishop of Edessa and Michael the holy martyr enriched both the Church of Jerusalem and the Universal Church. Despite the violent and murderous invasions of various barbarians (796, 809, 813 AD) and general disorder, the contribution of the Laura to the Church reaches its peak with the stand in favor of the holy icons of Saint John of Damascus

θεολογίαν ἀλλὰ καὶ τὴν γενικὴν τιμὴν, τῆς ὁποίας ἀπελάμβανε, καθόσον οἱ τρεῖς τελευταῖοι ὁμολογηταὶ προσεκλήθησαν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον, πλὴν τῆς θεολογικῆς συγγραφικῆς παραγωγῆς, ἡ Λαύρα δύναται κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν νὰ ἐπιδείξη καὶ πλουσίαν ἀντιγραφικὴν καὶ μεταφραστικὴν δραστηριότητα καθίσταται τὸ κέντρον τῆς γεωργιανῆς γραμματείας ἀπὸ τὸν 7ον ἕως τὸν 10ον αἰ., ὅπως ἐπίσης κέντρον μεταφράσεως ἐκκλησιαστικῶν συγγραμμάτων ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν εἰς τὴν ἀραβικὴν. Χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι τὰ σήμερον πασίγνωστα «Ἀσκητικὰ» τοῦ Ἁγίου

during the first period of Iconoclasm (726-787) and that of Saints Michael Syncellos, Theophanes and Theodore the Graptoi (Branded) during the second period of Iconoclasm (814-843 AD). The significant role of the Laura for theology is evidenced by the fact that the last three above mentioned confessors were summoned to Constantinople by St. Theodore the Studite in relation to this subject. Apart from its theological literary production during this period, the Laura increased its copying and translating activities, becoming the center of Georgian literature from the

Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου μετεφράσθησαν ἐκ τῆς συριακῆς γλώσσης εἰς τὴν ἑλληνικὴν διὰ πρώτην φοράν εἰς τὴν Λαύραν ὑπὸ τῶν μοναχῶν Ἀβραμίου καὶ Πατρικίου περὶ τὰ τέλη τοῦ 8ου αἰ. Ἀπὸ τοῦ 9ου ἕως τοῦ 13ου αἰ. ἡ λειτουργικὴ τάξις, τὸ λειτουργικὸν Τυπικὸν τῆς Λαύρας μαζί με τοὺς ὕμνους τῶν Σαββαϊτῶν ἁγίων ὕμνογράφων καὶ ἴσως μερικαὶ μοναστικαὶ συνήθειαι τῆς Λαύρας, διαδίδονται εὐρέως ἀπὸ διακεκριμένους ἁγίους ἰδρυτὰς μονῶν. Εἰς μείζονα ἐλάσσονα βαθμὸν τὸ Τυπικὸν τῆς Λαύρας ἐπηρέασε τὰ μοναστηριακὰ Τυπικά, τὰ ὁποῖα συνέγραψαν οἱ Ἅγιοι Θεόδωρος ὁ Στουδίτης (9ος αἰ.), Παῦλος ὁ Νέος τοῦ Ὁρους Λάτρου (ἀρχαὶ 10ου αἰ.), Νικῶν ὁ Μαυρορεΐτης

seventh to the tenth century, as well as the center for translation of ecclesiastical writings from Greek into Arabic. A characteristic example of this is the widely known Ascetic Homilies by St. Isaac the Syrian which were first translated from Syrian into Greek by Avramios and Patrikios, the monks, at the end of the 8th century. The liturgical Typikon of the Laura, along with the hymns of the Sabbaite hymnographers and probably certain monastic practices of the Laura, were widely disseminated by distinguished monastery founders from the 9th till the 13th century. The

(τέλη 11ου αἰ.), Χριστόδουλος τῆς Πάτμου (11ος αἰ.), Λάζαρος ὁ Γαλησιώτης (10ος-11ος αἰ.), Λουκᾶς τῆς Μεσσήνης (Σικελία 12ος αἰ.), Νεόφυτος ὁ Ἐγκλειστος (Κύπρος, 12ος- 13ος αἰ.) καὶ Νεῖλος Ταμασίας (I. M. Μαχαιρᾶ, Κύπρος, ἀρχαὶ 13ου αἰ.). Ἦδη ἀπὸ τὸν 9ον αἰ. εἶχε διαδοθῆ τὸ λειτουργικὸν τοῦτο Τυπικὸν εἰς τὴν ἀπόμακρον Γεωργίαν (ὑπὸ Γρηγορίου Khandzta, τὸ 826). Παραλλήλως τεραστία ὑπήρξεν ἡ διάδοσις τοῦ νέου ὑμνογραφικοῦ εἴδους που ἀνεπτύχθη κυρίως ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ καὶ τῆς μετ' αὐτὸν «ἁγιοσαββιτικῆς ποιητικῆς σχολῆς», δηλαδὴ τοῦ κανόνος. Ἡ ὑμνογραφικὴ παραγωγή τῆς Λαύρας ἀπετέλεσε τὸ θεμέλιον τῆς μετὰ τὴν εἰκονομαχίαν

Laura Typikon influenced, to a greater of lesser degree, the monastic Typika written by St. Theodore the Studite (9th cent.), St. Paul the Younger of Mount Latros (11th cent.), St. Lazaros of Mount Galesion (10th-11th cent.), St. Luke of Messina (Sicily 12th cent.), St. Neophytos the Recluse (Cyprus, 12th-13th cent.) and St. Nilos of Tamasia (monastery of Maheras, beginning of 13th cent.). Already in the 9th century the Typikon of the Laura had found its way to far-away Georgia (by Gregory Khandzta in 826 AD). Parallel there was also a spreading of the new hymnographic poetic form, the canon,

διάρρυθμίσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς Λατρείας. Ἡ ἀποδιδομένη εἰς τὸν Δαμασκηνὸν καθιέρωσις τῶν ὀκτὼ ἤχων τῆς μελωδήσεως ἐπεκράτησεν εἰς τὴν Λατρείαν, ἣ δὲ ὑπ' αὐτοῦ συγγραφεῖσα Ὀκτάρχος ἀπετέλεσε τὴν πρώτην μορφήν τῆς Παρακλητικῆς, τοῦ κυριωτέρου λειτουργικοῦ βιβλίου τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐπὶ τῆς κυριαρχίας τῶν Σταυροφόρων ἡ θέσις τοῦ ἡγουμένου τῆς Λαύρας παρουσιάζεται ἰδιαιτέρως ὑψηλὴ παρὰ τοῖς Λατίνοις, ἐλλείπει Ὁρθοδόξου πατριάρχου εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα. Ἡ Λαύρα προικίζεται διὰ νέων περιουσιακῶν στοιχείων ὑπὸ τῆς Βασιλίσσης Μελισσάνθης (1131-1162), ἐνῶ ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου καὶ αἱ ἀγιογραφίαι του

developed mainly by St. John of Damascus and his subsequent "Sabbate poetic school". The hymnographic production of the Laura was the foundation upon which ecclesiastical worship was shaped in the period after Iconoclasm. The eight tones in the melody, ascribed to St. John of Damascus, prevailed in worship, while his Octaechos constituted the core of the Paraklitiki the main liturgical book of the Church.

During the occupation of the Crusaders, the position of the Laura abbot appears to have been exceptionally high

ἀνακαινίζονται ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῶν Ῥωμαίων Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ (1143 -1180) περὶ τὸ ἔτος 1169.

Ἡ νίκη τῶν Μαμελούκων τοῦ Σαλαδδὶν ἐπὶ τῶν Σταυροφόρων ἐν ἔτει 1187 ἐσήμανε νέα δεινὰ διὰ τὸν Μοναχισμὸν τῆς Παλαιστίνης παρὰ τὴν σφαγὴν καὶ πάλιν Σαββαϊτῶν μοναχῶν, ἡ Λαύρα παρέμεινε ἐν λειτουργίᾳ, μόνη αὕτη ἀνάμεσον τῶν λοιπῶν ἡρημωμένων μονῶν τῆς ἐρήμου. Εἰς τὴν περίοδον αὐτὴν ἀνάγεται ἡ συρρίκνωσις τῆς Λαύρας περὶ τὸν πυρῆνα τῆς, ἡ ἀνέγερσις τείχους περὶ αὐτὴν καὶ ἡ υἱοθέτησις τοῦ κοινοβιακοῦ τρόπου ζωῆς, ἐγκαταλειφθέντος τοῦ λαυρεωτικοῦ. Ἡ Λαύρα εἰσέρχεται εἰς τὴν

with the Latins, on account of the absence of an Orthodox patriarch in Jerusalem. The Laura was endowed with assets by Queen Melissenda (1131-1162) while the church of the Theotokos and its frescos were renovated by the emperor Manuel Komnenos (1143-1186) circa 1169.

The victory of Saladin's Mamluks against the Crusaders in 1187 AD was the beginning of still further hardships for Palestinian Monasticism. Despite the renewed slaughter of Sabbaite monks, the Laura continued to function when all others in the desert were destroyed. During

δυσκολωτέραν ἴσως φάσιν τοῦ ἀγῶνος ἐπιβιώσεως τῆς εἰς περιβάλλον ἐχθρικόν, καθίσταται παρὰ ταῦτα διὰ τὴν Ἀγιοταφτικὴν Ἀδελφότητα ἀξιολογώτατον σχολεῖον, διδάσκον τὰ περὶ τῆς μοναχικῆς πολιτείας καὶ τὰ ἀφορῶντα εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα. Νέα ἀνακαίνισης τοῦ καθολικοῦ τῆς Λαύρας καὶ τοῦ Κουβουκλίου τοῦ τάφου τοῦ Ἁγίου Σάββα ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ (1347-1354) ἔλαβε χώραν εἰς τὰ μέσα τοῦ 14ου αἰ., πρωτοφανῆς ὅμως εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτὴν καὶ καθοριστικὴ διὰ τὸ μέλλον τῆς ὀρθοδόξου λατρείας κατέστη ἡ ἐξάπλωσις τοῦ λεγομένου «νεο-σαββαϊτικοῦ λειτουργικοῦ Τυπικοῦ» (δηλ. τῆς συνθέσεως τοῦ παλαιοῦ

this period the Laura shrank to its core, the surrounding walls were erected and the monks adopted the coenobitic way of life abandoning the lavreotic. The Laura then went through the most difficult phase of struggle for survival within a hostile environment.

Nevertheless, it became a significant school for the Brotherhood of the Holy Sepulture which taught the monastic way of life and matters concerning ecclesiastical subjects. A new renovation of the Laura Katholikon and St. Sabbas' Tomb by the emperor Ioannis Kantakouzinus was carried out in the middle of the 14th

σαββαϊτικοῦ καὶ στοιχείων τοῦ σπουδιτικοῦ Τυπικοῦ). Τὸ Τυπικὸν τοῦτο, ἀφοῦ παρεμέρισε τὰ Τυπικὰ τῶν Μονῶν Στουδίου καὶ Εὐεργέτιδος, καθιερώθη εἰς τὴν ἰδίαν τὴν Κωνσταντινούπολιν κατὰ τοὺς 13ον καὶ 14ον αἰῶνας (Μοναὶ Χειλέων, Ἁγ. Δημητρίου Κελλιβαρᾶ, Θεοτόκου Βεβαίας Ἑλπίδος). Τοὺς ἰδίους αἰῶνας τὸ Τυπικὸν διεδόθη καὶ εἰς τὴν Σερβίαν ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Σάββα (1175-1236) καὶ τοῦ Νικοδήμου Ἀρχιεπισκόπων Σερβίας (1317-1324). Τὸ νέον τοῦτο σαββαϊτικὸν Τυπικὸν, μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει κατὰ τὴν περίοδον τῶν ἡσυχαστικῶν ἐρίδων καὶ τὴν νέαν μορφήν, τὴν ὁποίαν τότε ἔλαβε, διεδόθη χάρις εἰς τὴν ἀκτινοβολίαν τῆς θεολογίας τοῦ Ἡσυχασμοῦ

cent.

Even more decisive for this period and for the future of Orthodox worship was the spread of the so-called "neo-Sabbaitic liturgical Typikon" (i.e. the synthesis of the old Sabbaitic Typikon with elements of the Studite Typikon). Having replaced the Typika of the Studite and the Mother of God Evergetis monasteries this Typikon was established in Constantinople in the 13th and 14th century (Convents of Lips, St. Demetrios Kellibara and Mother of God Bebaia Elpis). During this period, the Typikon was established as far away

καὶ εἰς τὴν λοιπὴν Βαλκανικὴν, ἐν ἧ καὶ εἰς Βουλγαρίαν, καθὼς καὶ εἰς τὴν Ῥωσσίαν. Ἀπὸ τῆς ὀριστικῆς τοῦ ἐπικρατήσεως πανταχοῦ, τὸν 16ον αἰ. ἕως τῆς σήμερον, τὸ σαββαϊτικὸν-ἄθωνικὸν λειτουργικὸν Τυπικὸν ἀποτελεῖ τὸ λειτουργικὸν Τυπικὸν συμπάσης τῆς Ὁρθοδοξίας.

3. Ἀπὸ τῆς τουρκικῆς κυριαρχίας ἕως τῆς σήμερον

Ἡ ἐμφάνισις τῶν Τούρκων εἰς τὴν Παλαιστίνην μὲ τὸν Σουλτάνον Σελήμ ἐπικεφαλῆς, ἡ ὁποία συνωδεύθη ὑπὸ νέας σφαγῆς Σαββαϊτῶν, εἶχε δυσμενεῖς ἐπιπτώσεις εἰς τὴν ζωὴν τῆς Λαύρας. Μολονότι ἐξεδόθησαν ὑπὲρ τὰ τριάκοντα φερμάνια τῶν Σουλτάνων κατὰ καιροῦς

as Serbia by St. Sabbas the Serbian (1175-1236) and the archbishop of Serbia Nicodemos (1317-1324). The new Sabbaite Typikon, on account of the radiant theology of Hesychasm, spread throughout the Balkans, Bulgaria and Russia. From its definitive prevalence everywhere in the 16th century until today, the sabbaite-athonite liturgical Typikon has been established as the Typikon of universal Orthodoxy.

3. The period from the Turkish occupation until today (1517-2002)

The Turkish invasion of Palestine under sultan

(μεταξὺ 1533 καὶ 1735)
περὶ ἐπισκευῶν ἐν τῇ
Λαύρα, φοροαπαλλαγῶν,
προστασίας καὶ
δικαιωμάτων τῶν
Σαββαϊτῶν Πατέρων, οὗτοι
ὑπέστησαν πολλὰ δεινὰ,
ἀκόμη καὶ τὴν ἐπὶ πολλὰ
ἔτη ἐγκαταβίωσιν ἐν τῇ
Λαύρα ὀλοκλήρων
ἀραβικῶν χωρίων. Ἡ
ἰσχυρὰ παρουσία Σέρβων
Μοναχῶν ἐν τῇ Λαύρα, ἡ
ὁποία ὑπῆρξεν εὐεργετικὴ
δι' αὐτήν, ὅτε κατὰ τὸν
16ον αἰ. ἡ Λαύρα εἶχεν
ἐλαχίστους Ἑλληνας
Μοναχοὺς, ἐτερματίσθη εἰς
τὰς ἀρχὰς τοῦ 17ου αἰ., ὅτε
κατέστη εἰς τοὺς Σέρβους
ἀδύνατος ἡ ἐξόφλησις τῶν
χρεῶν, τὰ ὁποῖα ἡ
οἰκοδομικὴ τῶν
δραστηριότης εἶχε
δημιουργήσει ἡ
παρέμβασις τοῦ
πατριάρχου Θεοφάνους
τοῦ Γ' (1608-1644) μόλις

Selim, accompanied by
a new slaughtering of
the Sabbaites fathers,
did not affect the life of
the Laura favorably.
Although the sultans
had issued more than
thirty firmans (between
1533 and 1735)
concerning
reconstruction of the
Laura buildings, tax
exemptions and the
protection and rights of
the Sabbaites
Brotherhood, the
Sabbaites fathers
suffered greatly for
many years and whole
Arabic villages moved
into the Laura. The
significant presence of
Serbian monks in the
Laura, which had
initially been a positive
bolstering of the small
number of Greek
monks, ended at the

ἔσωσε τὴν Λαύραν ἀπὸ τὰς
χειῖρας τῶν δανειστῶν ἢ τῶν
ἐποφθαλμιῶντων αὐτὴν
Ἀρμενίων καὶ Λατίνων.

Μεταξὺ πάντων τῶν
εὐεργετῶν καὶ δωρητῶν τῆς
Λαύρας πλεόν
ἀξιομνημόνευτοι ἔχουν
καταστῆ οἱ πατριάρχαι
Ἱεροσολύμων Νεκτάριος
(1660-1669) καὶ Δοσίθεος
ὁ Β΄ (1669-1707), ὁ
ὀνομασθεὶς καὶ μέγας
εὐεργέτης αὐτῆς, οἱ ὅποιοι
κατῶρθωσαν νὰ
ἐπαναφέρουν τὴν Λαύραν
εἰς ἀποκλειστικὴν χρῆσιν
καὶ κατοίκησιν τῶν
Σαββαϊτῶν Πατέρων,
προέβησαν δέ, ἰδίως ὁ
Δοσίθεος, εἰς ἐκτενεῖς καὶ
πολυεξόδους ἀνακαινίσεις
ἢ ἐπεκτάσεις τῶν ναῶν, τῶν
δωμάτων, τῶν δεξαμενῶν
καὶ τῶν τειχῶν τῆς Μονῆς
(ἀντιστοιχῶς κατὰ τὰ ἔτη

beginning of the 17th
when the Serbians
were unable to pay off
the debts accrued by
their construction
activities. The
intervention of
Patriarch Theofanes III
(1608-1644) barely
saved the Laura from
the hands of the
Armenian and Latin
creditors.

Among all the
benefactors and donors
of the Laura were the
patriarchs of Jerusalem
Nektarios (1660-1669)
and Dositheos the
Second (1669-1707),
the so-called "great
benefactor", since they
succeeded in restoring
the Laura to the
exclusive use and
habitation of the
Sabbaites fathers.

1667 καὶ 1686).

Τὴν σημερινὴν μορφήν τῶν οἰκοδομημάτων τῆς ἡ Ἱερᾶ ἡμῶν Λαύρα ὀφείλει εἰς τὴν οἰκοδομικὴν

δραστηριότητα ἣ ὁποία ἀνεπτύχθη ἐν αὐτῇ μετὰ τὰς καταστροφὰς τοῦ σεισμοῦ τῆς 13ης Μαΐου 1834 καὶ κατὰ τὴν

ἐπακολουθήσασαν ἡγουμενίαν τοῦ περιφανοῦς Ἡγουμένου, κτίτορος καὶ μεγάλου εὐεργέτου τῆς Λαύρας Ἰωάσαφ τοῦ Κρητός (1845-1874), ὁσιακῆς μορφῆς τοῦ παλαιστινοῦ Μοναχισμοῦ τῶν ἐσχάτων χρόνων.

Ἀπόδειξις τοῦ πνευματικοῦ βάρους τοῦ ὁσίου, ἀπλοῦ, ταπεινοῦ καὶ διακριτικοῦ αὐτοῦ Μοναστοῦ ὑπῆρξε καὶ ἡ διὰ πρώτην φοράν μετὰ ἀπὸ αἰῶνας ὑπ' αὐτὸν αὐξήσις τῶν Σαββαϊτῶν εἰς περίπου ὀγδοήκοντα τὸν

Furthermore, they undertook (chiefly Dositheos) numerous and expensive renovations and expansions of the churches, buildings, reservoirs and the wall of the Laura during the years 1667 and 1686.

Our Laura owes the present condition of its buildings to constructive activity carried out after the catastrophic earthquake on 13th May 1834 and the subsequent abbacy of Ioasaf the Cretan (1843-1874), a saintly figure of Palestinian monasticism of recent times. Proof of the spiritual depth of this holy, simple, humble and discerning monk is

ἀριθμὸν.

Αἱ ἀλλεπάλληλοι πολιτικαὶ ἀλλαγαὶ κατὰ τὸν 20οῦ αἰ. εἰς τὴν Ἑγγὺς Ἀνατολήν Χάριτι Θεοῦ καὶ πρεσβείαις τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου καὶ τοῦ Ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Σάββα δὲν ἐπεσώρευσαν ἐπὶ τῆς Λαύρας τοσοῦτον πλῆθος προβλημάτων, ὅσον ἐπὶ ἄλλων μονῶν καὶ προσκυνημάτων τοῦ Ὁρθοδόξου Πατριαρχείου, ἀντιθέτως ἢ ἐν ἔτει 1965 ἐπιστροφή τοῦ ἀφθόρου ἱεροῦ Σκηνώματος τοῦ Ἁγίου Σάββα μετὰ μακρὰν ἀπουσίαν αἰῶνων (ἴσως ἀπὸ τοῦ 13ου) ἀπειτέλεσε μεγίστην εὐλογίαν διὰ τὴν Ἁγιοταφικὴν Ἀδελφότητα, τοὺς ἐν τῇ Λαύρα ἀγωνιζομένους καὶ τοὺς Ὁρθοδόξους Χριστιανοὺς τῆς Ἁγίας Γῆς καὶ ὅπωςδήποτε αἰτίαν βεβαίας ἐλπίδος εἰς τὸν Θεὸν καὶ

the fact that, for the first time after many centuries, the number of the Sabbaites fathers rose to around eighty.

The continual political changes in the Near East during the 20th century have, by the Grace of God and the intercessions of Theotokos and our Father St. Sabbas, created fewer problems for the Laura than for other monasteries and shrines of the Orthodox Patriarchate. On the contrary, the return of the incorruptible Holy Relics of St. Sabbas in 1965, after their long absence (possibly since the 13th century) has proved to be a great blessing for the Brotherhood of the

τεκμήριον τῆς πατρικῆς καὶ ἀδιαλείπτου μερίμνης τοῦ Ἁγίου Σάββα διὰ τὴν Λαύραν του. Ἡ πνευματικὴ ζωὴ τῆς Λαύρας καὶ ἡ ποικίλη αὐτῆς συνεισφορά εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν προβλημάτων τῶν Ἁγιοταφιτῶν, τοῦ ὀρθοδόξου ποιμνίου καὶ τῶν εὐλαβῶν προσκυνητῶν τῶν Ἁγίων Τόπων, δύναται καὶ σήμερον νὰ ἐπαληθεύσῃ τὴν πρὸ αἰώνων γενομένην διαπίστωσιν: «Ὅπως ἡ Ἱερουσαλήμ εἶναι ἡ βασίλισσα πασῶν τῶν πόλεων, οὕτω καὶ ἡ Λαύρα τοῦ Ἁγίου Σάββα εἶναι ὁ πρίγκηψ πασῶν τῶν ἐρήμων, καὶ καθ' ὅσον ἡ Ἱερουσαλήμ εἶναι τὸ πρότυπον ἄλλων πόλεων, τοσοῦτον καὶ ὁ Ἅγιος Σάββας τὸ παράδειγμα δι' ἄλλας μονάς».

Holy Sepulture, the Laura monks and all the Orthodox Christians of the Holy Land, but also undoubtedly the cause of sure hope in God and evidence of the unceasing fatherly care of St. Sabbas for his Laura. The spiritual life of the Laura and the diversity of its contributions to the confrontation of the problems faced by the fathers of the Holy Sepulture, the Orthodox flock and the pious pilgrims of the Holy Places, makes it possible even today to confirm the truth of the age-old assertion: "Just as Jerusalem is the queen of all cities, so too the Laura of St. Sabbas is the prince of

Πηγή: Ἱερὰ Λαύρα Σάββα
τοῦ Ἁγιασμένου
θεόκτιστος Ἐπαλξίς
Ὁρθοδοξίας 1500 ἔτη

all deserts, and so far
as Jerusalem is the
norm of other cities, so
too is St. Sabbas the
exemplar for other
monasteries".

The Holy Laura of Saint
Sabbas the Sanctified
A God - build Bastion
of Orthodoxy 1500
years

